

# Vastuullisuus kilpailuetuna

Yritysvastuun merkitys tulevaisuuden kilpailukyvyllle

## Tiivistelmä

Tekijä Tammisto, Jonna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 63	Valmistumisaika 2021
Työn nimi <b>Vastuullisuus kilpailuetuna</b> Vastuullisuuden merkitys tulevaisuuden kilpailukyvyille		
Tutkinto Tradenomi (AMK)		
Tiivistelmä Opinnäytetyössä tarkasteltiin kuuden suuryrityksen vastuullisuustyötä yritysten julkisen vastuullisuusraportoinnin ja vastuullisuusviestinnän pohjalta. Tapausyrityksiksi valikoitui kolme kotimaista eri alojen pörssiyritystä sekä niiden kolme kansainvälistä verrokkiyritystä. Opinnäytetyössä käytettiin laadullista menetelmää ja tutkimus suoritettiin tapaustutkimuksena. Teoriaosuus koostui aiemmin aiheesta tehdystä tutkimuksesta sekä alan ammattikirjallisuudesta. Tutkimusaineistona toimi yritysten verkkosivuilla julkaistut vastuullisuusraportit ja -ohjeistot sekä yritysten muu digitaalinen vastuullisuusviestintä. Aineistosta poimittiin olennaisimmat vastuullisuusteot, joita yritykset jo tekevät, sekä osoitettiin kohtia, joita vastuullisuustyössä ja sen viestinnässä voisi ottaa aiempaa enemmän huomioon. Tulosten perusteella voidaan ajatella liiketoiminnan kädenjäljen kasvattamisen tuovan yrityksille tulevaisuudessa kilpailuetua. Yritysten tulee oikeuttaa luonnonvarojen hyödyntäminen sidosryhmilleen, ja aineiston pohjalta voidaankin päätellä kädenjäljen kasvattamisen uusintavan yritysten sosiaalista toimilupaa.		
Asiasanat vastuullisuus, vastuullisuusviestintä, ympäristövastuu, sosiaalinen vastuu, digitaalinen vastuu, vastuullisuusraportointi, kestävä kehitys		

## Abstract

Author Tammisto, Jonna	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 63	
Title of Publication <b>Sustainability as a Competitive Advantage</b> Corporate Responsibility as a Source of Future Competitiveness		
Name of Degree Bachelor of Business Administration (UAS)		
Abstract <p>This research was made by using the sustainability reports of six large global companies from three different industries. Three Finnish companies and three foreign companies from the same industries. This study was conducted as a qualitative research and as a case study. Literature review was made based on former studies of the topic. The aim of the thesis was to find out how to gain competitive advantage with corporate responsibility. Research material used in this study was the sustainability reports and sustainability communications of the case companies. Findings of this study are that companies can use sustainability as a competitive advantage by growing their carbon hand print. Carbon handprint is the positive climate impact of a product or a service.</p>		
Keywords sustainability, sustainability communications, environmental responsibility, social responsibility, digital responsibility, sustainability reporting, sustainable development		

## Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Vastuullisuuden määrittely .....	6
2.1	Vastuullisuusajattelun taustalla.....	6
2.2	Vastuullisuuden osa-alueet.....	10
2.3	Sääntely kansallisella ja EU:n tasolla .....	18
2.4	Vastuullisuus osana yrityksen strategiaa .....	20
2.5	Vastuullisuusraportointi ja vastuullisuusviestintä.....	28
2.6	Vastuullisuus kilpailuetuna.....	32
3	Vastuullisuus käytännössä.....	35
3.1	Tapausyritysten esittely .....	35
3.2	Tapausyritysten vastuullisuusraportointi .....	38
3.3	Tapausyritysten vastuullisuusviestintä .....	46
4	Yhteenveto .....	51
	Lähteet .....	54

## 1 Johdanto

Yhteiset resurssimme hupenevat ja ylikulutus uhkaa maapallon ekosysteemejä. Ilmastokriisi ja luontokato ovat vakavia globaaleja haasteita, joiden torjumiseen tarvitaan yhteistyössä kaikki maailman valtiot eri yhteiskuntasektoreineen. Mukaan tarvitaan myös kaikenkokoiset yritykset. Yritysten on kehitettävä toimintaansa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti, jotta haasteisiin voidaan vastata. Kaivannaisten huvetessa ja raaka-ainehintojen heilahdella kriittisten mineraalien ja metallien omavaraisuudesta tulee entistä tärkeämpää. Myös kiertotalous nähdään nykyistä suuremmassa roolissa muun muassa energia- ja teknologia-aloilla jo lähitulevaisuudessa (Valtioneuvosto 2021a). Vastuullisuus on merkittävä tekijä monien länsimaisten kuluttajien ostopäätöksissä ja ilmastonäkökulmat ohjaavat entistä enemmän myös sijoittajien valintoja. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, miten voisimme liiketalouden saralla tehdä entistä vaikuttavampaa vastuullisuustyötä ja kehittää entisestään yritysten vastuullisuusviestintää.

Vastuullisuustyöstä sekä sen puutteista viestiminen voi olla hyvinkin tehokasta ja saada yrityksissä aikaan nopeitakin ratkaisuja. Yle (2021a) julkaisi kesäkuun 2021 alussa selvityksen Xinjiangin maakuntaan perustetusta tehtaasta, jonka teettämä pakkotyö näytti kytkeytyvän myös Suomessa toimiviin yrityksiin. Selvityksen mukaan lastenvaatamerkki Reima ja päivittäistavaraketju Lidl ostivat tuotteita yrityksiltä, joilla oli yhteys pakkotyöhön. Samana päivänä muutamaa tuntia myöhemmin Yle (2021b) julkaisi jutun, jossa Reiman kerrottiin lopettavan yhteistyön kyseisen alihankkijan kanssa. Median ja kansalaisjärjestöjen esille tuomien epäkohtien asettama julkinen paine saa myös ne yritykset tarttumaan vastuullisuustoimiin, joiden toimintatapoihin ja prosesseihin vastuullisuustyö ei aikaisemmin ole kuulunut. Aihe on opinnäytetyön kirjoittamisen ajan ollut paljon esillä mediassa ja ihmisoikeudet sekä pakkotyön torjuminen ovat nousseet yhdeksi ajankohtaisimmaksi yritysvastuun osa-alueeksi. Euroopan komissio ryhtyi syksyllä 2021 valmistelemaan pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden tuontikieltoa EU-alueelle (Verde 2021).

Yritysvastuukysymykset puhuttavat myös elinkeinoelämän julkaisuissa, ja vastuullisuus kiinnostaa laajalti yritysten eri sidosryhmiä. Kuluttajat haluavat ekologisemmin ja eettisemmin valmistettuja tuotteita, ja sijoittajat hiilineutraaleja tai -negatiivisia sijoituskohteita, myös toiminta-alueiden paikallisasukkailla on liiketoiminnan vaikutuksista sanottavansa. Maailmanmarkkinoilla kuluttajien valinnat perustuvat hyvin erilaisiin ja keskenään ristiriitaisiin arvoihin. Siinä missä vastuullisuus Euroopan unionissa ja Yhdysvalloissa on jo vuosia ollut kasvussa, saattavat länsimaalaisten vastuullisuusvaatimukset Kiinassa tai muualla Aasiassa tuntua jopa kohtuuttomilta. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2019, 7.)

Maailmanmarkkinoiden eriytyminen erilaisten arvojen mukaan haastaa ulkomaankauppaa tekeviä yrityksiä. Kiinalaisten ja länsimaisten kuluttajien arvot poikkeavat toisistaan, ja yritykset voivat joutua jatkossa valitsemaan kumman kulttuurin arvoilla ja kumpaa markkinaa ne palvelevat. Muutamit suomalaiset yritykset joutuivat kiinalaisten kuluttajien boikotoitavaksi keväällä 2021. Boikotit saivat alkunsa Euroopan unionin asettaessa pakotteita Kiinalle vetoamalla Xinjiangin ihmisoikeustilanteeseen Kiinan kiistäessä kaikki ihmisoikeusrikkomukset. Länsimaiset yritykset pitäisivät mielellään kiinni vastuullisista käytännöistään, mutta Kiinan markkinoilla yritysten voi olla vaikea menestyä, elleivät ne toimi myös Kiinan asettamien poliittisten rajojen mukaan. (Kauppalehti 2021a.)

Monet sijoittajat ovat kiinnostuneita sijoitusten yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan miljoona dollaria sijoitettuna uusiutuviin energianlähteisiin tuo lähes kolme kertaa enemmän uusia työpaikkoja kuin fossiilisiin sijoitettu miljoona. Tämä tarkoittaa valtavasti uusia potentiaalisia liiketoimintamahdollisuuksia, joita myös suomalaisten yritysten kannattaisi hyödyntää. (World Economic Forum 2021a.) Kiertotalous nähdään monilla aloilla merkittävänä mahdollisuutena, jonka avulla vientivetoista taloutta ja työllisyyttä voitaisiin vahvistaa. Siirtyminen kiertotalouteen edellyttää kuitenkin suuria muutoksia niin sääntelyyn kuin yritysjohtajien asenteisiinkin. (Valtioneuvosto 2021a.) Kansainvälistä sääntelyä lisäämällä yritykset lähtevät nopeammin mukaan myös ilmastokriisin ja luontokadon torjuntaan.

Suuryritysten lisäksi monet keskisuuret kotimaiset yritykset tuottavat tai suuntaavat tuotteensa ulkomaisille markkinoille. Yritysten toiminta voi olla samanaikaisesti sekä paikallista että globaalia. Tämä luo jännitteitä sen välille kenen etuja ja mielenkiinnon kohteita liiketoiminnalla toteutetaan, sekä millä alueella ja millaisten tapojen mukaisesti toimitaan. Monet suomalaisista yrityksistä toimivat myös kehittyvässä maissa, joiden lainsäädäntö ei vielä turvaa ympäristön tai työntekijöiden oikeuksia. Näiden maiden toimintariskien minimoimiseen voidaan etsiä ratkaisuja kansainvälisellä ja EU-tason sääntelyllä. Euroopan komissio valmistelelee esitystä uudesta yritysvastuulainsäädännöstä. Euroopan unionin yritysvastuulaki velvoittaisi eri kokoisia yrityksiä huolehtimaan ympäristöstä ja ihmisoikeuksista tuotantoketjuissaan. Laki koskisi suuryrityksiä sekä niitä yrityksiä, joiden toimialoilla on erityisen suuria riskejä. Globaaleja haasteita ratkomaan tarvitaan myös yksityinen sektori ja kaiken kokoiset yritykset. (Helsingin Sanomat 2021a.)

### **Nostoja epäkohdista**

Kansalaisjärjestöt haastavat yrityksiä ja vallitsevaa poliittista järjestelmää. Järjestöt tekevät paljon yhteistyötä yritysten kanssa ja välittävät kansalaisten mielipiteitä yritysjohtajille ja

päättäjille. Järjestöjen toiminta osallistaa kansalaisia ja järjestöjen ajamat asiat ovat merkittävissä suurille joukoille ihmisiä (Fingo 2018, 13). Myös yleinen mielipide alkaa kääntymään siihen suuntaan, etteivät yritykset voi enää pelkästään hyötyä luonnonvaroista, vaan niiden tulee varmistaa myös toiminnan kestävyys ja tulevien sukupolvien mahdollisuus nauttia yhteisistä resursseista. Toukokuussa 2021 hollantilainen tuomioistuin määräsi öljy-yhtiö Shellin vähentämään hiilidioksidipäästöjään. Yhtiön katsottiin olevan osaltaan syyllinen ilmastonmuutokseen. Tämä oli ensimmäinen kerta kun mikään yhtiö on oikeudenpäättöksellä määrätty vähentämään päästöjään. Oikeus määräsi Shelliä vähentämään hiilidioksidipäästöjään. Syytteen oli nostanut hollantilaiset ympäristöjärjestöt. (Eurooppatiedotus 2020; Helsingin Sanomat 2021b.)

Suomalainen kansalaisjärjestö Finnwatch (2021a) tutkii yritysten liiketoiminnan vaikutuksia. Järjestö edistää vastuullisempaa liiketoimintaa nostamalla esiin ihmisoikeusongelmia, ympäristövaikutuksia sekä verovälttelyä. Tutkimustyön pohjalta laaditaan suosituksia niin yrityksille kuin päättäjillekin. Myrkytetty kansa -raportissaan Finnwatch (2021b) esittelee suomalaisen teräsyhtiön toimitusketjun vaikutuksia Amazonin alueella. Kaivannaisresurssien ylikulutus aiheuttaa metsien häviämistä kaukana varsinaisten kaivosalueiden ulkopuolella. Korkean riskin toimintaympäristöissä toimivilta yrityksiltä edellytetäänkin erityistä huolellisuutta yritysvastuun osalta. Finnwatch on nostanut esille myös muiden kotimaisten yritysten väärinkäytöksiä. Järjestön kaksi vuotta aikaisempi raportti 'Hiilenmustia alihankintaketjuja' (2019) toi esille yritysten alihankkijoiden päästöjä kehittyvissä maissa. Raportti tarkastelee erityisesti alihankintaketjun ensimmäisen portaan tuotantolaitoksen päästöjä. Länsimaiden päästötavoitteista huolimatta kehittyvissä tuotantomaissa fossiilisen energian käyttö kasvaa.

### **Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaus**

Opinnäytetyö tarkastelee kolmen suomalaisen suuryrityksen sekä näiden kolmen ulkomaisen vastinyrityksen vastuullisuustyötä aineistonaan yritysten julkiset vastuullisuusraportit ja muu vastuullisuusviestintä. Työn ensimmäisessä osassa määritellään yritysvastuun ja vastuullisuusviestinnän käsitteitä ja toisessa osassa käydään läpi tutkimusaineisto. Teoriaosion perusteella valitaan ne aiheet, jotka tarkasteltavista raporteista tulee löytyä. Empiirisessä osassa raporttien sisältöä vertaillaan teoriaosassa esiin nostettuihin vastuullisuuskäytäntöihin, työkaluihin ja tavoitteisiin. Opinnäytetyö nostaa esille myös uusimpia aiemmista raportointikäytännöistä puuttuneita vastuullisuusteemoja. Vastuullisuusviestinnässä tärkeää on tunnistaa vastuullisuusteot, joita yritys jo tekee ja ne kohdat, jotka vielä voitaisiin tehdä toisin. Yritykset joutuvat tulevaisuudessa arvioimaan tarkemmin muun muassa toimintansa

luontovaikutuksia. Myös henkilöstön moninaisuudesta ja ihmisoikeuksien turvaamisesta tulee yhä tärkeämpiä kilpailuvaltteja yrityksille. (Kaskas 2021a.) Digitalisaation myötä yritykset tehostavat toimintojaan, ja voivat tarkemmin seurata materiaalien käyttöä ja kiertoa. Tämä edellyttää myös uudenlaista digitaalista vastuullisuutta datan käytön suhteen (Sitra 2020, 5).

Ammatillinen tutkimus eroaa akateemisesta tutkimuksesta käytännönläheisyydellään ja ajankohtaisuudellaan (Vilkkä 2021, 12). Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa ideoita yritysvastuun ja siitä viestimisen tehokkaampaan ja vaikuttavampaan toteuttamiseen. Suomi on maailman paras kestävässä kehityksessä, mutta myös Suomella on paljon tehtävää, jotta tavoitteet saavutetaan (Yle 2021c). Vuonna 2018 tehdyn kyselyn mukaan 66 % Elinkeinoelämän keskusliiton (2019, 4) jäsenyrityksistä pitää vastuullisuutta ja kestävästä kehityksestä merkittävinä osina liiketoimintaansa ja menestystään. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa ajankohtaisia ja helposti sovellettavia käytäntöjä vastuullisuustyöhön ja siihen liittyvään päätöksentekoon. Tavoitteen saavuttamiseksi tarkasteltavasta ilmiöstä pyritään aineiston kautta tekemään havaintoja ja tulkintoja, ja kyseenalaistamaan joitakin vanhentuneita ajatusmalleja (Vilkkä 2021, 25-28, 51, 96, 121).

### **Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä**

Tutkimuksen lähtökohtana on tutkimusongelma ja siitä johdetut tutkimuskysymykset (Vilkkä 2021, 50). Tutkimusongelmana opinnäytetyössä nähdään se, että vastuullisuustyön ei yrityksissä koeta vielä lisäävän yritysten kilpailuetua. Monet yritykset keskittyvät maksimaalisten lyhytaikaisten voittojen tavoitteluun pitkän aikavälin kestävästä kasvun sijaan. Tutkimuskysymys ”Miten yritysten vastuullisuustyötä voidaan edistää kilpailuedun saavuttamiseksi?” muodostuu tämän ongelman pohjalta. Alakysymyksiä tutkimuskysymykselle ovat: ”Mikä on vastuullisuustyön ja viestinnän suhde?”, ”Miten tärkeäksi osaksi yritysten toimintaa vastuullisuustyö koetaan?”, ja ”Mitkä seikat vaikuttavat siihen miten vastuulliseksi yritys koetaan?”. Vastauksia näihin kysymyksiin haetaan vertailemalla aineistoa aiempiin aiheita käsitelleisiin teoksiin ja tutkimuksiin. Aineistosta pyritään löytämään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, sekä mahdollisesti tekemään joitakin yleistyksiä sen pohjalta.

Teoreettisen viitekehyksen perusteella työssä hahmotellaan uudenlaisia näkökulmia vastuullisuustyöhön sekä sen tehokkaampaan viestimiseen. Tutkimusta tarvitaan osoittamaan yrityksille vastuullisuustyön tärkeyttä, sekä selventämään vaikuttavampia toimintamalleja ja käytäntöjä sen toteuttamiseen. Tutkimuksen tekemiseen käytetään laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tarkastella merkityksiä toiminnan ja tekojen takana. (Vilkkä 2021, 56, 94.) Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä on aina

tarkasteltavan ilmiön syvällisempi ymmärtäminen. Opinnäytetyön aiheesta tehdään työssä aineistolähtöinen analyysi, jossa syvennetään työssä käytettävien käsitteiden merkityksiä ja sidonnaisuuksista (Sarajärvi & Tuomi 2018, 18).

### **Aineiston keräys ja analysointi**

Tutkimuksen kohteena olevaa aihetta voidaan yrittää joko ymmärtää tai selittää. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään aihetta selittämisen sijaan, ja eläydytään aiheeseen liittyviin tunnelmiin, ajatuksiin ja motiiveihin. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineisto tiivistetään ja pilkotaan, sekä ryhmitellään uudeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi (Vilka 2021, 132). Julkisen keskustelun perusteella hahmotellaan ilmiön yhteiskunnallinen ajankohtaisuus ja merkitys. Jotta aineistoon voidaan tutustua perusteellisesti ja tehdä perusteltuja tulkintoja, tulee aineistoa valita työhön juuri sopiva määrä. Aineistoa rajataan kerätessä kylläntymisen avulla. Kylläntyminen saavutetaan kun julkaisu ei tuo enää uutta tietoa ja aineisto alkaa toistamaan itseään. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 19, 25, 74, 76.) Aineiston analysointiosassa käydään läpi erilaisia lähestymistapoja yritys vastuusta ja kestävästä kehityksestä puhumiseen ja viestimiseen. Analyysissä tarkastellaan erilaisia merkityksiä, joita organisaatiot käsitteille antavat, sekä miten eri näkemyksiä siitä luonnehditaan.

Teoreettinen viitekehys koostuu aiemmin tehdystä tutkimuksesta sekä ammatillisesta tietoperustasta. Työssä käytetyt käsitteet luovat näkökulman tutkimusaineistoon, ja niiden avulla perustellaan työssä tehtyjä tulkintoja ja päätelmiä (Vilka 2021, 29, 31, 32). Teorian pohjalta työ asettuu aikaisemman aiheesta tehdyn tutkimuksen joukkoon. Vertailemalla eri tutkimustuloksia ja tulkintoja keskenään selvitetään mikä ilmiössä on merkittävää. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto rajataan sen perusteella miten kyseinen aineisto sopii kyseisen tutkimuskysymyksen tutkimiseen. Oikeanlaisen aineiston keräämiseen vaikuttaa se, millaista aineistoa aiheesta on saatavilla ja miltä se vaikuttaa tehtävän analyysin kannalta. Aineisto jäsenellään ja sisällöstä kiteytetään tutkimusongelman kannalta keskeisiä teemoja. Aineistosta pyritään nostamaan esille toimintatapoja joilla tutkimusongelmaa voidaan ratkaista. Kaiken tutkimuksesta syntyvän tiedon voidaan ajatella olevan subjektiivista, sillä tutkimusasetelma määrittyy tutkijan oman maailmankatsomuksen ja ymmärryksen varassa.

## 2 Vastuullisuuden määrittely

### 2.1 Vastuullisuusajattelun taustalla

Ihmisten vaikutus ympäristöön ja ilmastonmuutokseen on selvä. Yritykset nähdään osaltaan ilmastonmuutoksen aiheuttajina, mutta myös mahdollisesti osana ekologisten kriisien ratkaisua. Kansainvälinen kaupankäynti ja globaali talousjärjestelmä ovat murroksessa ja niiden muutokset vaikuttavat kaikkeen liiketoimintaan. Yritysten menestyminen vaatii nopeaa reagointia muuttuviin toiminnan edellytyksiin. Vastuullisuustyö johtaakin parhaimmillaan uusiin innovaatioihin ja yrityksen koko liiketoiminnan uudistumiseen. (Juutinen 2016, 26.) Kuluttajat vaativat kasvavissa määrin yrityksiltä eettisesti tuotettuja ja kestävän kehityksen mukaisia tuotteita. Länsimaissa yli puolet kuluttajista ovat valmiita maksamaan vastuullisista tuotteista. Merkittävä osa kuluttajista maksaisi niistä jopa 40 % tavallisia tuotteita enemmän. Vastuullisten kuluttajatuotteiden markkinat kasvavat vauhdilla ja viimeisen viiden vuoden aikana kasvu on ollut seitsenkertainen. (World Economic Forum 2021b, 21).

Myös sijoittajat vaativat ilmastoystävällisiä ja hiilineutraaleja sijoituskohteita. Viimeisen kymmenen vuoden aikana vastuullisen sijoittamisen tavat, määritelmät ja välineet ovat kehittyneet paljon. Suomessa vastuullisen sijoittamisen yhdistyksen Finsifin toiminta ja jäsenmäärä kasvavat kokoajan. Finsifin jäseniin kuuluu suomalaisia instituutiosijoittajia ja varainhoitajia, ja puolet kaikesta suomalaisesta sijoitusvarallisuudesta on jo sijoitettu vastuullisesti. (Hyrskke ym. 2020, 14, 17.) EU:n kestävän rahoituksen luokitusjärjestelmä on loppuvuodesta 2021 ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa. Järjestelmän taustalla on ajatus vastuullisen sijoittamisen kriteeristöstä, jonka avulla sijoittajat voivat paremmin vertailla sijoituskohteiden vastuullisuutta. Järjestelmä helpottaisi erityisesti kuluttajasijoittajien ja pienempien instituutionaalisten sijoittajien sijoituskohteiden kestävyden arviointia. Kestävän rahoituksen lisääminen vaikuttaisi myönteisesti EU-aleen talouteen ja työpaikkojen luomiseen. (Euroopan komissio 2018.)

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC (2021) totesi viimeisimmässä raportissaan, että hiilidioksidipäästöt pitäisi puolittaa vuoteen 2030 mennessä ja hiilineutraalisuus saavuttaa vuoteen 2050 mennessä, jotta tavoite saavutetaan. Liikenteessä fossiilisten osuus on tällä hetkellä 92 % luokkaa, joka tulisi korvata sähköllä, biopolttoaineilla ja vedyllä vuoteen 2050 mennessä. Asumisen energiankäytöstä 55-75 % tulisi kattaa sähköllä vuoteen 2050 mennessä. Teollisuudessa vedyllä tulee olemaan suuri rooli hiilen korvaamisessa, ja maa- ja metsätaloudella suuri merkitys hiilensidonnessa sekä kasvispainotteisempaan ruokavalioon siirtymisessä. Jotta lämpeneminen saataisiin pysymään reilusti alle kahdessa

asteessa, tulisi kasvihuonepäästöjä pystyä vähentämään jopa 95 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä. (Green European Journal 2018.)

Ilmastonmuutoksen torjunnassa ja sopeutumisessa epäonnistuminen on liiketoiminnan suurin toimintariski vaikuttavuudeltaan ja toiseksi suurin todennäköisyydeltään. Luontokato on toiseksi suurin vaikuttavuudeltaan ja kolmanneksi suurin todennäköisyydeltään. Yrityksillä on hyvät mahdollisuudet varautua vielä näihin riskeihin. (World Economic Forum 2020a, 7.) Yritykset voivat toimia edelläkävijöinä sekä ratkaista ilmastonmuutosta ja luontokatoa yhdessä muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Ympäristöongelmat eivät ole pelkästään teknisiä tai taloudellisia, vaan myös menettelytavallisia ja kulttuurisia ongelmia. Muutos vaatii monitahoista yhteistyötä eri sektoreiden välillä. Yritysvastuuraportoinnin lisäksi tarvitaan poliittista tahtoa sekä vahvaa julkista sektoria. (Heikkurinen ym. 2021, 274, 276.) Jotta voidaan tavoitella kestävää tulevaisuutta tarvitaan muutoksia ajatteluun ja toimintamalleihin. Yrityksissä vastuullisuustyön merkitys ymmärretään jo ja siihen ollaan valmiita asettamaan aiempaa enemmän resursseja (FIBSin 2019a, 2, 9). Vastuullisuustyön toteuttamiseen tarvitaan vain toimivampia ja tehokkaampia välineitä.

### **Luonnon monimuotoisuus**

Luonnon monimuotoisuus on elämän monimuotoisuutta ja ekosysteemien rikkautta. Myös biodiversiteetillä, elonkirjolla ja luonnonkirjolla tarkoitetaan samaa asiaa. Luonnon monimuotoisuus turvaa luonnon kykyä palautua ja mahdollistaa kaiken elämän. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna luontokadon torjuminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen tulevat halvemmaksi kuin ekosysteemien tuhoaminen ja ennallistaminen. (Ahlvik & Huhtala 2021, 312.) Luontokato on suuri globaali haaste ja on tärkeää saada luontoarvot näkymään yritysten päätöksenteossa. Suomalaisten yritysten luontovaikutukset ulottuvat kansainvälisten tuotantoketjujen kautta myös Suomen rajojen ulkopuolelle. Luontokatoa voidaan yrityksissä torjua optimoimalla tuotantoketjuja datankeräyksen avulla sekä lisäämällä kauppasopimusten ympäristöä koskevia ehtoja. Aiheutettuja luontohaittoja voidaan myös hyvittää kompensaaation avulla ennallistamalla ja suojelemalla ekosysteemejä. (Ahlvik & Huhtala 2021, 315-318.)

Taloustieteen professori Sir Partha Dasguptan luontopääömaraportti (2021, 487) korostaa sitä, miten suuri rooli luonnon tarjoamilla palveluilla on talouden toimimiselle. Raportin mukaan luontopääöma ja talouskasvun rajoittaminen tulisikin huomioida kaikessa päätöksenteossa. Sääntelyn ja suorien kannustimien lisäksi luontokadon torjumiseen tarvitaan informaatio-ohjausta ja ympäristökasvatusta. Ilmastotaloutta opetetaan kansainvälisissä yliopistoissa jo nyt ja seuraavaksi kurssitarjottimille lisättäneen luonnon monimuotoisuus. (Ahlvik

& Huhtala 2021, 319.) Luontokatoa voidaan torjua tekemällä kestävämmistä tuotantotavoista ja kulutusvalinnoista yrityksille helpompia ja edullisempia toteuttaa. Yritysten tutkimus- ja kehitystoimintaa tukemalla voidaan vauhdittaa investointeja puhtaampaan energiantuotantoon ja kiertotalouden kaipaamaan uuteen teknologiaan. Elvyttämällä suhteemme luontoon ja tunnistamalla luontopääoman arvon voidaan luoda uudenlaisia tapoja hyödyntää kestävämmiin maapallon resursseihin.

### **Planetaariset rajat**

Luonnonvarojen hyödyntämisessä on huomioitava planetaariset rajat, jotta pystytään turvaamaan tulevien sukupolvien mahdollisuuksia elämään. Jos rajat ylitetään, muuttuvat elinolosuhteet, ja samalla yritysten liiketoiminnan edellytykset, maapallolla epävakammiksi. Yritysvastuujohtaja Sirpa Juutinen (2016, 23) kiteyttää yritysten olevan osa ympäristöä ja yhteiskuntaa, ottavat ne niitä huomioon tai eivät. Yksikään yritys ei voi toimia ilman vaikutuksia ympäristönsä ekosysteemeihin ja ihmisiin. Yritykset voivat kuitenkin vaikuttaa siihen ovatko ne haitallisia vai rakentavia. Luonto ja ilmasto ovat yritysten tärkeimpiä sidosryhmiä, ja huomioimalla niiden tarpeet voidaan hidastaa luontokatoa ja ilmastokriisin etenemistä. Vastuullisuuden tuomat uudenlaiset liiketoimintamahdollisuudet ovat tiedon jakamisessa ja yhteistyössä yli sektorirajojen. (Heikkurinen ym. 2021, 280; Koipijärvi ja Kuvaja (2020, 15-20.)

Monikansallisista yrityksistä on tullut monella tapaa globaalin kehityksen edelläkävijöitä. Yritysten kasvava valta ei kuitenkaan suoraan ole kasvattanut yritysten vastuullisuustyön määrää. Olemassa on kuitenkin edelläkävijäyrityksiä, jotka kantavat vastuun kaikista liiketoimintansa vaikutuksista. (Gold & Heikkurinen 2018, 318.) Edelläkävijyyttä tarvitaan ennen muiden saamista sääntelyn avulla ympäristö- ja ilmastotyöhön mukaan. Talousantropologi Jason Hickel (2019, 18-35) huomauttaa, että ainoa tapa varmistaa ettei planetaarisia rajoja ylitetä, on määrätä rajat resurssienkäytölle ja saastuttamiselle kaikkiin niihin prosesseihin, jotka planetaarisia rajoja koettelevat. Kaikkien maiden on mahdollista saavuttaa hyvä elämä ylittämättä planetaarisia rajoja. Jotta kehittyvät maat pystyvät tähän pysymällä planetaarisissa rajoissa, on kehittyneiden maiden pienennettävä omia jalanjälkiään huomattavasti enemmän.

### **Kestävä kehitys**

Gro Harlem Brundtlandin johtaman ympäristö- ja kehityskomission raportti vuodelta 1987 määrittelee kestävä kehityksen kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa (Yhdistyneet kansakunnat 1987, 16). Agenda2030 on YK:n kestävä kehityksen toimintaohjelma, joka asettaa kestävä kehityksen tavoitteet kaikille YK:n jäsenmaille. Ohjelma ajaa muutosta

kehityspolitiikasta kokonaisvaltaisempaan kestäväen kehityksen politiikkaan ja haastaa yrityksiä mukaan kestäväen kehitykseen. Suomi on globaalilla tasolla kestäväen kehityksen vertailujen kärkipäässä ja sijoittuu valtioiden välisessä vertailussa kolmanneksi Ruotsin ja Tanskan jälkeen. Suomen osalta suurimmat haasteet liittyvät kulutus- ja tuotantotapojen muutokseen, ilmastotoimiin, vesien tilaan sekä kehitysavun määrän nostamiseen. Kärkikaksikkoa huonommin Suomi pärjää palkkatasa-arvon, asukaskohtaisten hiilidioksidipäästöjen, koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten sekä kehitysrahoituksen määrässä. (Valtioneuvosto 2020.)

Kestäväen kehityksen edelläkävijäyritykset saavat kilpailuetua tuodessaan markkinoille uusia kestävämpiä ratkaisuja ensimmäisten joukossa. Suomen kestäväen kasvun ohjelmalla on tarkoitus kasvattaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistasoa sekä lisätä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita (Valtioneuvosto 2021b). Monien nykyisten kestäväen kehityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää vielä jatkuvaa globaalia talouskasvua. Tavoitteet tulisi talousantropologi Jason Hickelin mukaan käydä läpi uudelleen. Nykyisellään niiden sisältämä jatkuvan bruttokansantuotteen kasvun tavoite on ristiriidassa ohjelman muiden tavoitteiden kanssa. Kansainvälisiä haasteita tulisi voida ratkaista tulevaisuudessa kasvua kestävämmillä tavoilla. (Hickel 2019, 18-35.) Sekä taloutta että työllisyyttä voidaan vahvistaa hillitsemällä samaan aikaan luonnonvarojen ylikulutusta, ilmastonmuutosta ja luontokatoa. Vaihtoehtoina voidaan pohtia kasvutonta talousjärjestelmää ja resurssien käytön asteittaista ja hallittua vähentämistä.

### **Resurssitehokkuus**

Luonnonvarojen hyödyntäminen tulisi saada kestäväelle tasolle mahdollisimman pian. Yli puolet kaikista myydyistä tavaroista ja yli 70 % kaikista myydyistä palveluista toimivat väli-vaiheina uusien tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen. Suurinta osaa viennin tuotteista ei kuluteta sellaisenaan tuontimaassa vaan käytetään jatkojalostukseen. Näillä materiaalivirroilla on valtavia vaikutuksia ympäristöön. Neljännes maankäytöstä, lähes puolet kaikista raaka-aineista ja noin 20-30 % kaikesta vedenkäytöstä käytetään kansainväliseen kaupankäyntiin, joka tuottaa tällä hetkellä yli 20 % kaikista globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä. Resurssitehokkuudella on siis suora vaikutus ilmastotavoitteiden ja kustannustehokkuuden saavuttamiseen. (Wood ym. 2018.)

Kasvun kiihtyminen kehittyneissä maissa herättää kysymyksen tarvittavista kansainvälisten sekä paikallistason ympäristöpaineiden ja talouskasvun irtikytkemisen rajoista, jotta ihmisten hyvinvointi saadaan pysymään planetaarisissa rajoissa. Kulutustuotteilla on tällä hetkellä kaikkein suurimmat ympäristövaikutukset. Kulutustuotteiden merkitys Euroopan

resurssitehokkuuspolitiikalle kasvaa samaan aikaan kuin niiden tuotannon kasvu asettaa yhä suurempia ympäristöpaineita. (Wood ym. 2018.) Luonnonvarojen ylikulutusta voidaan ratkaista resurssitehokkuuden avulla, käyttämällä luonnonvaroja kestäväällä tavalla ja vähentämällä niiden ympäristövaikutuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että resursseja otetaan mahdollisimman vähän käyttöön ja niiden käyttö maksimoidaan pitämällä ne kierrossa mahdollisimman pitkään.

### **Vastuullisen liiketoiminnan määrittely**

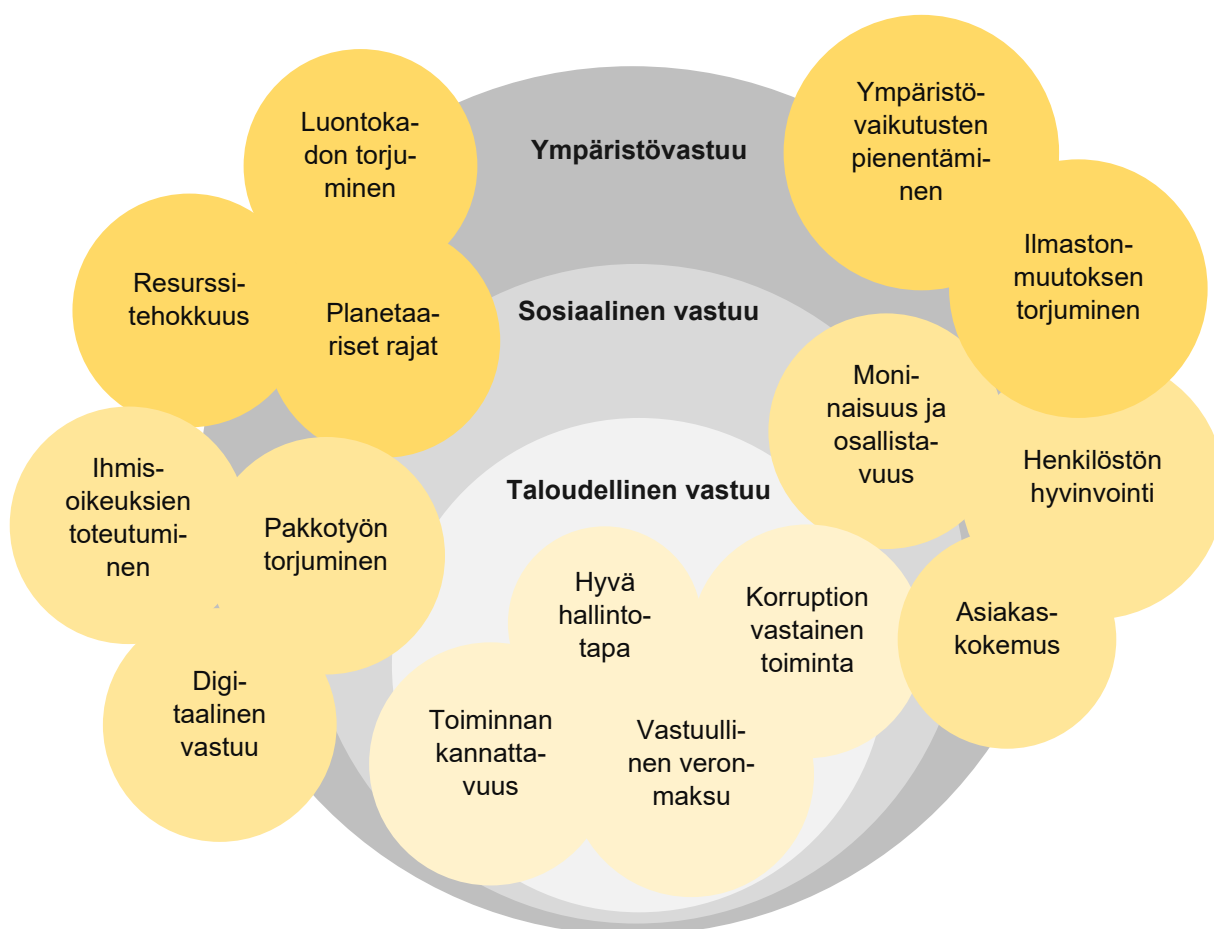
Vastuullisuudesta käytetään useita eri käsitteitä, joilla tarkoitetaan niitä toimia, joita yritys tekee kestävän kehityksen eteen (Juutinen 2016, 25). Englanninkielinen corporate social responsibility (CSR) käännetään yritys vastuuksi tai yhteiskuntavastuuksi ja sustainability käännetään joko vastuullisuudeksi tai kestäväksi kehitykseksi. Erityisesti sijoittamisessa käytetty englanninkielinen ESG-lyhenne tulee sanoista environmental, social ja governance, jotka kääntyvät suomeksi ympäristö, yhteiskunta ja hallinto. (Liappis ym. 2019, 7.) Tässä opinnäytetyössä puhun pääsääntöisesti vastuullisuudesta, sillä liiketoiminnan alalla sustainability kääntyy sujuvammin mielestäni vastuullisuudeksi. Käytän myös vastuullista liiketoimintaa, vastuullista yritystoimintaa sekä yritys vastuuta, joilla kaikilla tarkoitan samaa asiaa. Käytän useampaa eri käsitettä siitä syystä, että käyttämässäni aineistossa vastuullisuuteen viitataan eri termein.

Yritysvastuu on liiketoiminnan alalla yleisesti käytössä oleva termi, joka tarkoittaa kaikkia yritysten lainsäädännön vaatimukset ylittäviä toimia. Yritysvastuu ottaa huomioon yritysten koko liiketoimintaympäristön sekä kilpailukyvyyn ja kilpailuedun. (Juutinen 2016, 28, 29; Liappis ym. 2019, 7.) Yritysvastuun avulla yritykset kantavat vastuun oman toimintansa yhteiskunnallisista vaikutuksista. Vastuullisuustoimilla yritykset minimoivat ja ehkäisevät toimintansa haitallisia vaikutuksia. Yrityksiltä odotetaan nykyään haittojen minimoimisen lisäksi myös aktiivisia toimia yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. (Liappis ym. 2019, 2.) Tulevaisuudessa yritys vastuun tai liiketoiminnan vastuullisuus käsitteinä saattavat kadota kokonaan, ja lisääntyvän sääntelyn myötä vastuullisuus tulee sisältymään erottamattomasti kaikkeen liiketoimintaan (Juutinen 2016, 42).

## **2.2 Vastuullisuuden osa-alueet**

Vakiintuneen ajattelutavan mukaan yritys vastuun jakautuu ympäristövastuuseen, sosiaaliseen vastuuseen ja taloudelliseen vastuuseen. Ekologisten kriisien aikana ympäristövastuun merkitys liiketoiminnan kannalta on kasvanut, ja sekä sosiaalisen että taloudellisen vastuun voidaan ajatella sijoittuvan ympäristövastuun sisälle (kuva 1). Ympäristövastuu

sisältää päästöjen vähentämisen, ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumisen, resurssi-  
tehokkuuden ja planetaaristen rajojen kunnioittamisen. Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat  
työhyvinvointi, henkilöstön moninaisuus ja osallisuus, kuluttajansuoja, digitaalinen vastuu  
sekä ihmisoikeuksien turvaaminen. Taloudellinen vastuu sisältää hyvän hallintatavan ja lii-  
ketoiminnan kannattavuuden lisäksi vastuullisen veronmaksun sekä korruption vastaisen  
toiminnan. Nämä kaikki teemat pyritään sisällyttämään yrityksen vastuullisuusagendaan ja  
strategiaan. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 22-24.)



Kuva 1. Liiketoiminnan vastuullisuuden eri osa-alueet ja teemat

### Ympäristövastuu

Ympäristövastuu on olennainen osa yritysvastuuta ja sisältyy yrityksen kaikkiin liiketoimintoihin. Ympäristövastuussa yritys ottaa huomioon toimintansa ympäristövaikutukset kaikessa päätöksenteossaan. Toimialasta riippuen ympäristövastuuseen sisältyy erilaisia ohjeistoja, sertifiointeja ja hallintajärjestelmiä, jotka auttavat hahmottamaan yritysten alakohdittaisia ympäristövastuukysymyksiä. Monilla aloilla on käytössä muun muassa erilaisia energiatehokkuusjärjestelmiä, hiilijalanjälkilaskureita sekä materiaalivirtalaskelmia, joiden avulla

vastuullisuustoimien vaikuttavuutta voidaan mitata. Ympäristövastuulla vähennetään ja ehkäistään tuotteiden ja palveluiden koko elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia. Monien kulutustuotteiden kohdalla nämä vaikutukset ovat isoin osin tuotannon energian- ja vedenkulutusta, päästöjä sekä jätettä. (Liappis ym. 2019, 124.) Monilla yrityksillä on jo julkiset päästötavoitteet, hiilineutraalisuustavoitteet ja nettonollatavoitteet. Jotta 1,5 asteen tavoitteeseen päästään, onkin hiilineutraalisuus tai nettonolla saavutettava toimialasta riippuen joko vuonna 2040 tai vuonna 2050. Nettonolla sisältää hiilidioksidin lisäksi kaikki muutkin kasvihuonekaasut. Merkittävin kasvihuonekaasu globaaleissa päästöissä on fossiilisten polttoaineiden polttamisesta syntyvä hiilidioksidi. Hiilineutraalisuuden ja nettonollan voidaankin yleisellä tasolla ajatella tarkoittavan samaa asiaa. Käytän tässä työssä selkeyden vuoksi pelkästään käsitettä hiilineutraalisuus. (Finnwatch 2021c.)

Ilmastokriisin lisäksi toisena yhteisenä globaalina haasteena on luontokadon torjuminen. Myös tämän kriisin ratkaisu tarvitsee mukaan kaikenkokoiset yritykset kaikilla toimialoilla. YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokous Kiinassa syksyllä 2021 alleviivasi luontokadon torjumiseksi tehtävien toimien kiireellisyyttä (Ympäristöministeriö 2021). Myös World Economic Forum (2020a, 48) on huomauttanut, että luontoriskien vaikutus aliarvioidaan yritysten nykyisessä päätöksenteossa. Luontokadon vaikutukset näkyvät selvimmin kehittyvissä tuotantomaisissa kuten iso osa maailman ilmastopäästöistäkin. Luontovaikutuksia arvioitaessa olisikin hyvä miettiä miten yritys hyödyntää erilaisia luonnonvaroja ja miten tuotantoketjut kokonaisuudessaan vaikuttavat luonnon monimuotoisuuteen. (Kaskas 2021b.)

### **Sosiaalinen vastuu**

Sosiaalinen vastuu on ihmisten hyvää kohtelua ja huomioimista yrityksen eri toiminnoissa. Siihen sisältyy työhyvinvointi ja -turvallisuuskysymyksiä, osallisuutta ja yrityskulttuuria, sekä vastuu ihmisoikeuksien toteutumisesta yrityksen toiminnassa. Ihmisoikeusvastuuta ohjaavat alueellisen lainsäädännön lisäksi YK:n vuonna 2011 hyväksytyt yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet. Yritysten työhyvinvointiin, johtamistapoihin ja asiakaspalvelumenetelmiin liittyvät periaatteet pohjautuvat kaikki ihmisoikeusvastuulle. Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat sekä yritysten oman henkilökunnan ja asiakkaiden että yrityksen toiminta-alueen asukkaidenkin hyvinvointi. (Liappis ym. 2019, 128-130.) Nykyisin myös digitaalisen vastuun, ja pakkotyön torjumisen osana ihmisoikeusvastuuta, voidaan ajatella kuuluvan osaksi yrityksen sosiaalista vastuusta (Sitra 2020, 5; Verde 2021).

Kyselyssä työelämän eettisyydestä yli puolet vastaajista jättää puuttumatta havaitsemiinsa epäkohtiin, koska pelkää oman työpaikkansa puolesta tai ei usko voivansa tehdä asialle mitään. Myös esihenkilöistä neljännes jättää puuttumatta, eikä usko voivansa vaikuttaa

työnantajansa epäeettisiin toimintatapoihin. Läpinäkyvää ja reilua päätöksentekoa, ja kaikille samoja sääntöjä pidetään kuitenkin tärkeimpinä eettisen työpaikan merkkeinä. Saman tutkimuksen mukaan 89 % suomalaisista pitää yrityksen vastuullisia toimintatapoja tärkeinä, ja 94 % pitää eettisiä käytäntöjä jopa palkkaa tai ylennystä tärkeämpinä. Kyselyssä kysyttiin millaiset työpaikat koetaan eettisiksi, ja miten eettisyys käytännössä työpaikoilla toteutuu. Yritysten johdosta 79 % kokee eettisten käytäntöjen toteutuvan yrityksessään, mutta työntekijöistä vain 38 %. (Ratsula 2019, 174-176, 178.)

Globaalisti toimivissa yrityksissä eettiset arvot joutuvat useammin koetukselle, ja laajentuminen uusille alueille haastaa yritysten toimintatapoja. Yritysten käyttämiä kannustimia ja palkitsemisjärjestelmiä voikin olla syytä muuttaa, jotta väärät käytännöt eivät muodostu toimintatavoiksi. (Ratsula 2019, 53, 54.) Vuonna 2018 tehdyn Association of Certified Fraud Examiners -yhdistyksen tutkimuksen mukaan väärinkäytöksiä mahdollistavat erityisesti puutteellinen sisäinen valvonta, tarkastusten sivuuttaminen, puutteellinen ohjaus ja valvonta, esihenkilön epäpätevyys, riippumattoman tarkastuksen puuttuminen, ennaltaehkäisevän koulutuksen puuttuminen sekä epäselvät raportointikäytännöt. (Ratsula 2019, 55, 56.) Suomalaisista pörssiyrityksistä 30 % on jo ottanut vastuullisuuden johtoryhmän tai jopa työntekijöidensä palkitsemisen perusteeksi (Kauppalehti 2021b).

### **Henkilöstön moninaisuus ja osallisuus**

Henkilöstön moninaisuus on yksi ajankohtaisimpia teemoja yritysten vastuullisuustyössä. Olli Kiikkilä (2021, 43) summaa moninaisuuden diplomityössään ainutlaatuisuuden ilmapiiriksi, ihmisyyden kunnioittamiseksi, kuulumisen tunteeksi, suhteiden muodostamiseksi, psykologiseksi turvallisuudeksi ja jaetuksi identiteetiksi. Moninaisuuteen liittyy olennaisesti myös osallisuus, joka tarkoittaa sitä, että kaikki henkilöstön jäsenet voivat tuntea kuuluvansa osaksi työyhteisöä. Moninaisuus ja osallisuus lisäävät työyhteisöjen luovuutta ja ketteryttä, ja siten parantavat niiden kilpailukykyä. Rekrytoinnin ja urakehityksen tasa-arvoiset mahdollisuudet auttavat yrityksiä hyödyntämään henkilöstönsä täyden potentiaalin ja nappaamaan parhaat osaajat tiimeihinsä. (Kaskas 2021a.)

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus ovat nousseet jo 93 % suomalaisten yritysten toimintasuunnitelmiin, ja vastuullisesti toimivat yritykset näkevät työntekijöissään ja asiakkaissaan ensisijaisesti ihmisen (FIBS 2019b, 2, 8, 12; Viljanen & Juuti 2018, 69). Työntekijät kaipaavat aikaisempaa yksilöllisempää johtamista. Osa työntekijöistä tekee työtä ansaitakseen elantonsa, kun taas toisille työyhteisö ja organisaatiokulttuuri ovat merkittävä osa omaa hyvinvointia ja identiteettiä. (Kiikkilä 2021, 43.) Moninaisuuden johtaminen vaatii vuorovaikutustaitoja sekä osallisuuden ilmapiirin mahdollistamista koko henkilöstölle

(Kiikkilä 2021, 58). Rekrytointiprosesseissa tulee ottaa huomioon ihmisten ja ihmisryhmien yhtäläiset oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet sukupuolesta, iästä, uskonnosta, etnisestä taustasta tai muusta inhimillisestä ominaisuudesta huolimatta (Ratsula 2019, 200).

### **Ihmisoikeudet ja pakkotyö**

YK:n ihmisoikeusneuvosto hyväksyi yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet vuonna 2011. Ihmisoikeuksien suojeleminen on ensisijaisesti valtioiden vastuulla, mutta yritysten tulee kunnioittaa niitä sekä huolehtia siitä, että ihmisoikeusrikkomusten uhrin pääsevät korjaavien toimenpiteiden piiriin. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 233.) Yrityksen ihmisoikeus-sitoumuksessa ylin johto hyväksyy sitoumuksen, joka osoittaa yrityksen ymmärtävän ihmisoikeusvastuunsa. Tämän lisäksi yrityksen tulee arvioida toimintansa ihmisoikeusvaikutukset, ryhtyä arvion pohjalta riittäviin korjaaviin toimenpiteisiin, seurata niiden toteutumista sekä tiedottaa niistä. Yritykset voivat raportoida ihmisoikeuskysymyksistä osana vuosikertomusta tai vastuullisuusraporttia tai erikseen laaditulla ihmisoikeusraportilla. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 235, 236, 240.) EU valmistele parhaillaan pakkotyöllä tehtyjen tuotteiden tuontikieltoa. Vastaavanlainen tuontikielto on voimassa jo Yhdysvalloissa, Kanadassa, Britanniassa ja pian myös Australiassa. (Verde 2021.)

Länsimaisilta yrityksiltä odotetaan entistä vaikuttavampia keinoja ehkäisemään, lieventämään ja korjaamaan ihmisoikeusrikkomuksia. Ihmisoikeusvastuu keskittyy korkean riskin maihin, mutta myös Suomessa toimivissa yrityksissä on ihmisoikeusriskejä (Tran-Nguyen ym. 2020, 12, 14). YK:n ihmisoikeusvastuuta ohjaavien periaatteiden noudattaminen on vapaaehtoista ja suomalaisista yrityksistä vain reilut 25 % noudattaa asianmukaista huolellisuutta ihmisoikeusseikoissa. Ihmisoikeusvastuu on kirjattu vastuullisuusraportteihin lähes kaikilla yrityksillä, mutta toimintatapojen muutoksiin se on johtanut vain yhdessä neljästä yrityksestä. Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksillä on tehtävänä ihmisoikeusvaikutusten kartoitusta ja arviointia, suurimpien riskien selvitystä ja toimintasuunnitelman laatimista sille, miten mahdollisia ihmisoikeusrikkomuksia ratkaistaan. (Kaskas 2021c.)

Suurin osa suomalaisista yrityksistä on sitoutunut noudattamaan ihmisoikeuksia ja kunnioittamaan kansainvälisen työjärjestön ILO:n työelämän oikeuksia ja periaatteita. Työ on vielä alussa, ja ihmisoikeushuolellisuusveloitteen avulla yritykset voivat paremmin tunnistaa ja ehkäistä aiheuttamia negatiivisia ihmisoikeusvaikutuksia. (Tran-Nguyen ym. 2020, 92.) YK:n ihmisoikeusvastuuta ohjaavat periaatteet edellyttävät yrityksiä ottamaan käyttöönsä anonyymit ilmoituskanavat, joiden kautta ihmisoikeusvaikutuksia kokevat henkilöt ja yhteisöt, sekä yrityksen sisäiset että ulkoiset, voivat ilmoittaa väärinkäytöksistä ja rikkomuksista. Yritysten tulee myös miettiä miten työntekijöiden järjestäytyminen ja

neuvotteluoikeuden turvaaminen mahdollistetaan maissa, joiden paikalliset lait eivät näitä oikeuksia turvaa. (Tran-Nguyen ym. 2020, 93; Koipijärvi & Kuvaja 2020, 238.)

### **Digitaalinen vastuu**

Digitaalisten sovellusten keräämän datan käyttötarkoitukset herättävät kuluttajissa huolta (Sitra 2021a). Yritykset käyttävät digitaalisia sovelluksia ja palveluita, jotka keräävät niiden käyttäjistä dataa, jota sitten voidaan hyödyntää yritysten liiketoiminnassa. Dataa keräämällä ja analysoimalla yritykset voivat tehostaa toimintojaan ja kehittää uusia kestävämpiä prosesseja. Myös asiakaskokemuksen kehittämiseen ja asiakaslähtöiseen tuotesuunnitteluun hyödynnetään dataa. Haasteita datan käyttöön tuovat yksityisyydensuoja ja tietoturvasuasiat. Dataa kerätään, säilytetään ja käytetään koko tuotteen elinkaaren ajan, ja sen prosessointi saattaa vaihdella elinkaaren eri vaiheissa. (Korhonen & Köykkä 2016, 49.) Suomalaisista yrityksistä 94 % on jo tehnyt toimenpiteitä suojatakseen paremmin asiakastietojaan ja turvatakseen asiakkaidensa yksityisyydensuojan (FIBS 2019a, 2, 8, 12).

Sitran (2020, 5) Tiina Härkönen ja Heli Parikka summaavat digitaalisen vastuullisuuden reilun datatalouden lähtökohdaksi. He pitävät tärkeänä sitä, että yksilöille annetaan mahdollisuus vaikuttaa omistamansa datan hyödyntämiseen. Tulevaisuuden datakumppanuuksissa dataa jaetaan datan omistajan (usein kuluttajan) luvalla läpinäkyvästi ja yhteisten sopimusten pohjalta. Data on yrityksille merkittävä resurssi, ja sen vastuullinen hyödyntäminen tuo yrityksille kilpailuetua ja luo arvoa yritysten sidosryhmille. Sitran Härkönen ja Parikka (2020, 6) listaavat digitaalisen vastuun tärkeimmiksi seikoiksi dataan liittyvien mahdollisuuksien ja uhkien kartoituksen; arvonluonnin sidosryhmille; läpinäkyvyyden; kuluttajien oikeudet yli lain vaatimusten; datavarannon oikeanlaisen hyödyntämisen; eettisten periaatteiden määrittelyn algoritmien ja tekoälyn kehittämiseen ja hyödyntämiseen; datan läpinäkyvän keruun ja huolellisen elinkaarihallinnan; sekä jakamisen yrityksen sidosryhmien kanssa.

Alankomaissa, Ranskassa, Saksassa ja Suomessa keväällä 2021 tehdyssä kyselyssä 60 % on huolissaan henkilökohtaisten tietojen joutumisesta väärin käsiin. Samaan kyselyyn vastanneista 37 % sanoo luottamuksen puutteen estävän heitä käyttämästä digipalveluja, ja 71 % kaippaa reilun datan merkkiä, joka helpottaisi valitsemaan luotettavimmat palveluntarjoajat. (Sitra 2021a.) World Economic Forumin (2020a, 62) mukaan kyberhyökkäykset sijoittuvat seitsemänneksi todennäköisimmäksi ja toiseksi vakavimmaksi liiketoimintaa uhkaavaksi riskiksi. Uudet tietoliikenneverkot ja tekoäly tuovat mukanaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mutta myös uudenlaisia uhkia liiketoiminnalle. Kansainvälisellä sääntelyllä riskejä voidaan pienentää. Teknologia muuttaa maailmaa, mutta vain jos se on turvallista,

ja ihmiset ja yritykset saadaan vakuuttumaan sen käyttämisen turvallisuudesta (World Economic Forum 2020b, 4).

Euroopan komissio on tehnyt parlamentille ehdotuksen tekoälysäätelystä, joka jaottelee tekoälyä käyttävät järjestelmät kiellettyihin sekä korkean riskin ja matalan riskin järjestelmiin. Kiellettyjä järjestelmiä olisivat muun muassa järjestelmät, jotka käyttävät hyväksi haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä tai jotka pisteyttävät ihmisiä. Korkean riskin järjestelmiä olisivat liikenneinfraan ja turvallisuuteen liittyvät järjestelmät, joiden käyttöön juuri liittyisi suurin osa esitetystä säätelystä. Myös YK:n Global Pulsen visiona on tulevaisuus, jossa dataa, tekoälyä ja teknologiaa käytetään turvallisesti ja vastuullisesti koko maailman yleisen hyvän edistämiseksi. Uusien digitaalisten teknologioiden avulla voimme pienentää liiketoiminnan aiheuttamaa hiilijalanjälkeä, tehostaa ja optimoida teollisten prosessien ja liikenteen energiankäyttöä, sekä tuottaa vähemmän jätettä (World Economic Forum 2020b, 11).

### **Taloudellinen vastuu**

Taloudellinen vastuu on paitsi voiton tuottamista ja toiminnan kannattavuutta, myös vastuullista veronmaksua, oikeudenmukaista palkanmaksua sekä korruption vastaista toimintaa. Myös uudenlaiset kiertotalouden liiketoimintamallit ja niiden tuoma resurssi- ja kustannustehokkuus voidaan osaltaan sijoittaa taloudellisen vastuun alle. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 22.) Aikaisemmin taloudellisen vastuun ajateltiin olevan ympäristövastuusta ja sosiaalisesta vastuusta erillään (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 27), mutta nykyisten ekologisten kriisien äärellä voidaan ajatella, että myös talouden lainalaisuudet ovat riippuvaisia elinkelpoisesta, vakaasta ja siten liiketoiminnan mahdollistavasta ympäristöstä. Tästä syystä voidaan ajatella olevan tarve koko talousjärjestelmän, sekä haitallista liiketoimintaa tuottavien ja tukevien instituutioiden kriittiselle ja kokonaisvaltaiselle tarkastelulle. (Gold & Heikkurinen 2018, 330.)

Kauppatieteiden tohtori Sonja Lahtinen (2020) hahmottelee väitöskirjassaan liiketoiminnan siirtymää kestäväan kehitykseen. Siirtymän avulla yritykset luovat uudelleen suhteensa vastuullisuuteen yrityksen strategian, johtamisen sekä yhteiskehittämisen tapojen kautta. Lahtisen mallissa yritykset tuottavat arvoa omistajille sekä muille sidosryhmille ja saavat aikaan yhteiskunnallisesti hyviä vaikutuksia. Yritykset eivät ole enää pelkästään taloudellisia toimijoita, vaan osa yhteiskunnallisten ja ekologisten ongelmien ratkaisua. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 32.) Talouspolitiikalla ja rahoitusjärjestelmillä on suuri merkitys yritysten luontovaikutusten hinnoittelulle. Luontopääoman markkinahinta on tällä hetkellä kaukana sen todellisesta laskennallisesta hinnasta. Valtiot ja rahoituslaitokset voivat ohjata sijoittamista

kestävämpään suuntaan, ja luontopääoman turvaamiseen voidaan vaikuttaa myös verotuksen, sääntelyn ja suoranaisten kieltojen avulla. (Dasgupta 2021, 496.)

### **Kiertotalous**

Kiertotalous tarkoittaa yksinkertaistettuna tuotteiden ja materiaalien arvon säilyttämistä mahdollisimman pitkään. Mitä enemmän työtä ja energiaa tuotteen valmistamiseen käytetään, sitä enemmän arvoa tuotteeseen ja sen raakamateriaaliin sitoutuu. Arvo säilyy sitä paremmin mitä tehokkaammin tuote ja sen raakamateriaali säilytetään käytössä. Eniten arvoa säilytetään huoltamalla, korjaamalla ja päivittämällä valmista tuotetta. Toiseksi eniten arvoa voidaan säilyttää uusiokäytön ja jälleenmyynnin avulla. Kolmanneksi eniten tuotteen ja raakamateriaalin arvoa säilyy uusiokäytön ja uudelleen valmistuksen kautta. Pienintä arvonsäilytys on kierrätyksessä, joka vaatii monimutkaisia prosesseja ja vie paljon energiaa. (Valtioneuvosto 2021a, 27.) Kiertotalouden tärkeimmät tavoitteet ovat arvonsäilytys uudelleenkäytöllä sekä kuluttamisen ja jätteiden vähentäminen (Tuhkanen 2021, 46).

Suomalaisten kulutus on globaaliin tasoon nähden korkealla ja vaikuttaa ympäristöön myös Suomen rajojen ulkopuolella. Suurten kulutusvaikutusten vuoksi Suomella voidaankin ajatella olevan velvollisuus edistää siirtymää kiertotalouteen. Sitran teettämän kyselyn mukaan 82 % suomalaisista ajattelee kiertotalouden luovan Suomeen uutta työtä, ja 75 % että kiertotalouteen siirtyminen parantaa Suomen kilpailukykyä. (Sitra 2021b.) Kiertotalous luo Eurooppaan uusia työpaikkoja erityisesti tekstiilien lajitteluun ja kierrätykseen, tuotantoon, uudelleenkäyttöön ja korjauspalveluihin. Myös suunnitteluun, materiaalikehitykseen, vaatteiden palvelullistamiseen ja käytettyjen vaatteiden myyntiin odotetaan syntyvän uutta työtä. Samoin kasvavan muovin lajittelun ja kierrätyksen odotetaan luovan uusia työpaikkoja. Elektriikkateollisuuden saralla uusia työpaikkoja odotetaan syntyvän erityisesti suunnitteluun, korjaukseen, huolto- ja korjauspalveluihin ja materiaalin talteenottoon. (Sitra 2021c.)

Nykyisen talousjärjestelmän voidaan ajatella tuhlailevan tehottomasti luonnonvaroja ja olevan epätasapainossa luonnon kanssa, mistä johtuen sitä voidaan joutua suunnittelemaan ja rakentamaan uudelleen entistä paremmaksi (Sitra 2021d). Teknologinen kehitys on tähän mennessä aiheuttanut ennemminkin kulutuksen kasvua kuin vähentänyt sitä. Kiertotalouden avulla voidaan tulevaisuudessa parantaa materiaalien kiertoa ja saada aikaan kestävämpiä tuotantomenetelmiä ja kulutustottumuksia. (European Environment Agency 2021.) Yritykset jotka sitoutuvat kiertotalouden perusteisiin saavuttavat selkeän edun kilpailijoihinsa nähden. Kestävän kehityksen keinojen tärkeimpänä tavoitteena on siirtyä näennäisesti vastuullisista ja liiketoimintakeskeisistä lähestymistavoista kohti aidosti kestäviä ja

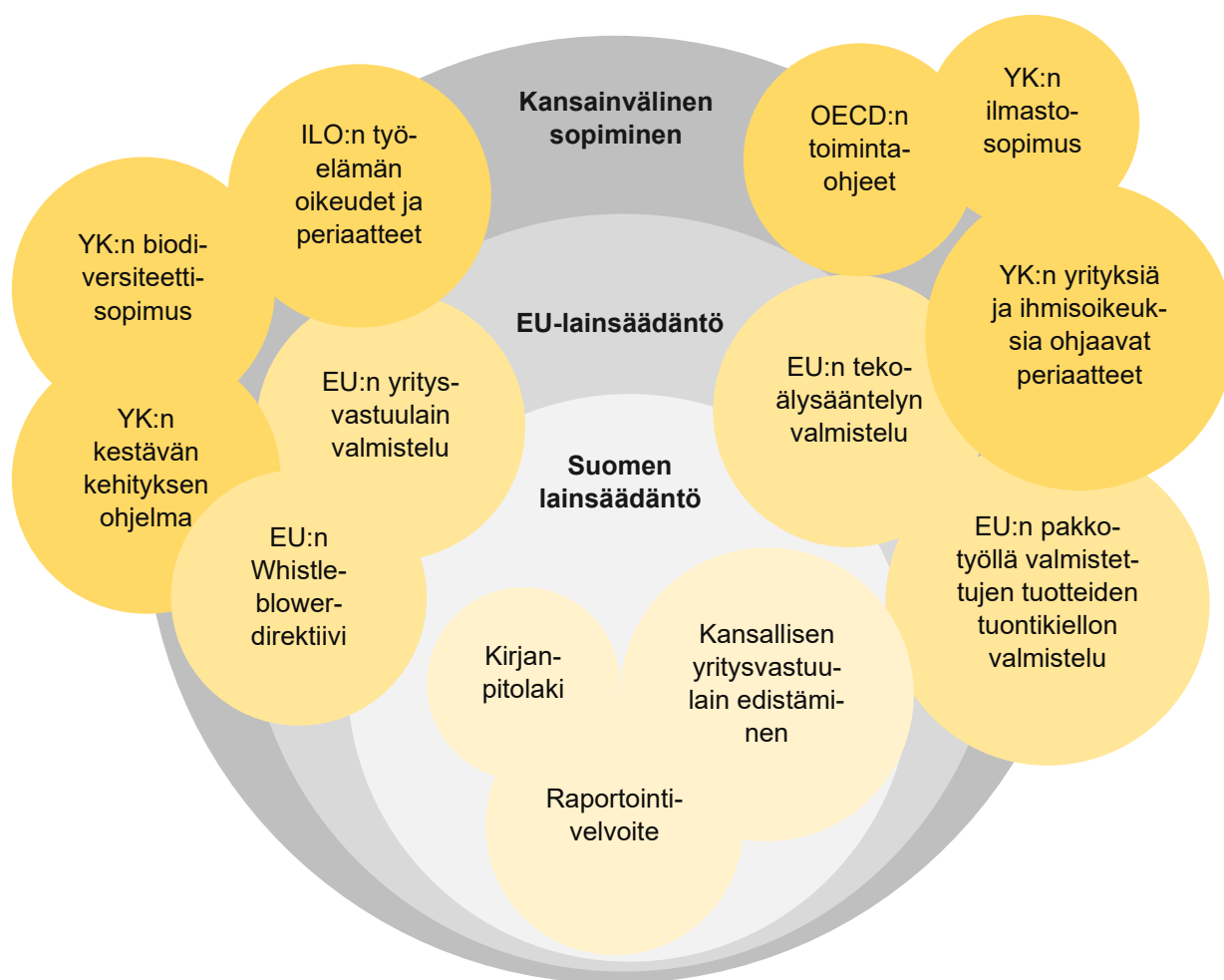
vuorovaikutuksellisia vastuullisuustekoja, joiden avulla kaikkea tuotantoa ja kulutusta pyritään vähentämään. (Heikkurinen ym. 2021, 279.)

### 2.3 Sääntely kansallisella ja EU:n tasolla

Yritysten vastuullisuustyössä vastuullisuuden ajatellaan alkavan minimitason eli lainsäädännön noudattamisen jälkeen. Yritysvastuutyön tärkeimpinä ohjeistuksina pidetään OECD:n toimintaohjeita sekä YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia ohjaavia periaatteita. Yrityksiä sitovat toiminta-alueen kansallinen lainsäädäntö, EU-maiden yrityksiä EU:n lainsäädäntö, sekä kansainväliseen sääntelyyn sitoutuneita valtioita sitova kansainvälinen sopimus ja normisto. Haasteita saattaa tulla etenkin jos yritys toimii kansainvälisesti ja toiminta-alueen kansallinen lainsäädäntö eroaa merkittävästi esimerkiksi EU-maiden sisämarkkinoiden lainsäädännöstä. Käynnissä olevat ekologiset kriisit ovat suuria globaaleja haasteita, joita pyritään ratkomaan kaikkien maailman maiden kesken. Myös EU:n Green Deal -paketti toimii kannustimena muuttaa yritystoimintaa kestävämmäksi. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 41; Liappis ym. 2019, 43.)

Kiinan Kunmingissa syksyllä 2021 järjestetyssä YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolokokouksessa päästiin alkuun luontokadon pysäyttämiseen tähtäävissä neuvotteluissa (Ympäristöministeriö 2021). Glasgow'ssa loppuvuodesta 2021 pidetyssä YK:n ilmastokokouksessa vahvistettiin yhteiseksi tavoitteeksi pysäyttää ilmaston lämpeneminen 1,5 asteeseen. Kokouksessa kiellettiin tehottomimmat fossiiliset ja monet maat sitoutuivat metsien hävittämisen lopettamiseen sekä liikenteen päästöjen vähentämiseen. (Yle 2021e.) Euroopan komission alkuvuodesta 2020 teettämässä kyselyn perusteella selkeä enemmistö yrityksiä, järjestöjä ja ammattiliittoja kannattaa sitovaa yritysvastuusääntelyä (European Commission 2020). EU valmistelee parhaillaan uutta yritysvastuulakia. Laki ja siihen kirjattu huolellisuusvelvoite velvoittaisivat EU-alueen yrityksiä noudattamaan samoja sääntöjä, riippumatta niiden koosta tai toimialasta, ja poistaisi mahdollisuuden saavuttaa taloudellista hyötyä jättämällä noudattamatta nykyisiä säädöksiä. (Eurooppatiedotus 2020.)

EU ajaa myös maailmankaupan sääntöjä, jotka huomioisivat aiempaa paremmin ilmastotavoitteet ja kestävä kehityksen tavoitteet. Hiilitullit voisivat olla yksi keino saada EU:n ulkopuoliset maat tehostamaan ilmastopolitiikkaansa. (Finnwatch 2021d, 60, 64.) Jotta kaikki saavuttaisivat hyvän elintason planetaaristen rajojen sisällä, on luonnonvarat ja päästöoikeudet pyrittävä jakamaan reilusti. Resurssien ja kustannusten oikeudenmukaisesti jakaminen edellyttää sitä, että tarkastellaan niiden jakautumista myös historiassa. (Finnwatch 2021d, 73.) Kansainväliset sopimukset ja sitoumukset ovat myös EU-tason ja kansallisen lainsäädännön taustalla (kuva 2).



Kuva 2. Kansainvälinen sopiminen ja yritysvastuulaki

FIBSin teettämän kyselyn mukaan 55 % suomalaisten yritysten edustajista haluavat lainsäätäjien tukea globaalien haasteiden ratkaisemiseen (FIBS 2019a, 2). EU:n ja Suomen yritysvastuulait ovat vasta valmisteilla, mutta Ranskassa ja Sveitsissä on käytössä omat yritysvastuulakinsa. Epäiltyjen väärinkäytösten ilmoitusmenettely tuli vuonna 2021 pakolliseksi koko EU:n alueella. Uusi lainsäädäntö varmistaa, että yleisen edun vastaisen toiminnan havainnot ja epäilyt voi ilmoittaa turvallisesti. Niin kutsuttu Whistleblower-direktiivi pannaan jäsenmaissa täytäntöön vuoden 2021 loppuun mennessä. (Eduskunta 2021.) Direktiivi pitää sisällään vaatimukset ilmoittajan henkilöllisyyden salaamisesta, viikon kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta saatavasta vahvistuksesta, puolueettomasta käsittelystä ja huolellisesta seurannasta, sekä tietosuojasetusten mukaisesta henkilötietojen käsittelystä. (Ratsula 2019, 170, 171.)

Hallituksen vuonna 2020 valmistuneessa selvityksessä yritysvastuulain säätämisestä tarkastellaan ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuuden veloitteen

mahdollisuuksia. Korvausvastuu, joka huolellisuuden laiminlyönnistä mahdollisesti seuraisi, hyvittäisi vahingon yrityksen toiminnan johdosta kärsineille. YK:n ohjaavien periaatteiden mukaan yritys on korvausvelvollinen aiheuttaessaan toiminnallaan kielteisiä vaikutuksia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020, 101-103.) YK:n Global Compact on yritys vastuualoite, jonka avulla voidaan edistää ympäristö-, sosiaalista ja taloudellista vastuullisuutta hyödyntäen Global Compactin kymmentä periaatetta ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteita (Yhdistyneet kansakunnat 2021). Vaikka yrityksillä on suuri valta vaikuttaa ympäristöön, ilmastoon ja yhteiskuntaan, ei vastuullisuustekoja voi kuitenkaan säilyttää pelkästään niiden vastuulle. Myös poliittisella säätelyllä, aktivismilla ja kansalaisjärjestöillä on suuri merkitys vastuullisuuden toteutumisessa. (Heikkurinen ym. 2021, 277, 278.)

## 2.4 Vastuullisuus osana yrityksen strategiaa

Yritysvastuu kannattaa sisällyttää osaksi strategiaa ja kaikkea yrityksen toimintaa. Vastuullisuustyön tulee olla systemaattista ja tavoitteellista, ja siitä kannattaa viestiä säännöllisesti. Yrityksen toiminnot läpäisevä ja vaikuttavasti viestitty vastuullisuustyö synnyttää sidosryhmien luottamusta yritystä kohtaan ja tuo yritykselle muutoksetyötä. Vastuullisuustyötä tekevät yritykset hallitsevat liiketoiminnan riskejä paremmin ja ennakoivat uhkia tehokkaammin. (Juutinen 2016, 53-55.) Yritysten tulee tunnistaa vastuullisuuden omalle liiketoiminnalleen olennaisimmat näkökohdat. Apuna olennaisuusarvioinnissa voidaan käyttää riskianalyysejä, toimintaympäristön analyysia ja ajankohtaisia globaaleja megatrendejä. Kaikki yritys vastuun osa-alueet otetaan huomioon olennaisuusarviointia tehdessä. Strategisesti määritellyillä olennaisimmilla ja kriittisimmillä vastuullisuuden osa-alueilla yritysten on mahdollista saavuttaa kilpailuetua. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 106, 107.)

Tutkimusten mukaan yritykset, jotka suhtautuvat myönteisesti vastuullisuuteen tekevät 3 % parempaa tulosta kuin yritykset, jotka ovat vähiten kiinnostuneita vastuullisuusasioista. Minna Halmeen ja Juha Laurilan julkaisemassa tutkimusartikkelissa yritykset tyypitellään kolmeen eri kategoriaan sen mukaan, missä muodossa ne yritys vastuuta toteuttavat. Osa yrityksistä jalkauttaa vastuullisuustoimet kaikkeen yrityksen toimintaan; osassa yrityksistä vastuullisuus ilmenee tuotekehityksessä ja innovaatiotoiminnassa, jolla pyritään ratkaisemaan ympäristökriisejä ja yhteiskunnallisia ongelmia; ja osassa yrityksistä vastuullisuus on hyväntekeväisyyttä ja vapaaehtoistyötä. Monissa yrityksissä vastuullisuus ilmenee erilaisina yhdistelminä edellä mainituista. Parhaimmat tulokset ja taloudelliset hyödyt syntyvät vastuullisuuden jalkauttamisella ja innovaatiotyöllä. Hyväntekeväisyystyö näkyi yritysten taloudellisissa tuloksissa vähiten. (Liappis ym. 2019, 34, 35.)

Vastuullisuusteoilla ja kestävämmillä prosesseilla voidaan saavuttaa merkittäviä taloudellisia hyötyjä pitkällä aikavälillä. Vastuulliset yritykset saavuttavat kumulatiivisesti enemmän kasvua eikä vastuullinen liiketoiminta automaattisesti johda heikompaan kannattavuuteen (Sandström, 2019, 40). Prosessien luominen vaatii aluksi investointeja, mutta investoinnit maksavat pidemmällä aikajänteellä itsensä takaisin. Yritysten johdon tulee sitoutua määriteltyihin vastuullisuusarvoihin ja -tavoitteisiin sekä sitouttaa yrityksen henkilöstö niihin. Vastuullisuusohjelmaa laadittaessa kartoitetaan sidosryhmät, jotka voidaan ottaa vastuullisuustyöhön mukaan ja nimetään niille omat vastuuhenkilöt. Yrityksen eri toiminnoille asetetaan vastuullisuustavoitteet ja laaditaan toimintasunnitelma. Vastuullisuustavoitteille valitaan mittarit joiden avulla niiden toteutumista seurataan. Seurannan perusteella korjataan havaitut virheet ja parannetaan menetelmiä. (Liappis ym. 2019, 191-192.)

Yritysvastuun haasteet ja mahdollisuudet vaihtelevat toimialan mukaan, mutta monet yritykset näkevät yhdeksi vastuullisuustyön haastavimmaksi kohdaksi toimitusketjujen hallinnan. Myös korkean riskin maista hankittujen raaka-aineiden eettisyyttä ja ympäristöystävällisyyttä voi olla hankala todentaa. Ilmastonmuutoksen merkitystä yritysten liiketoiminnalle ei voi enää sivuuttaa, ja haasteita tuo erityisesti liiketoimintariskien arviointi ja ehkäisy. Myös viestintä koetaan vastuullisuustyön osalta haastavaksi. (Liimatainen 2019, 52, 58) Samoin uusien toimintatapojen jalkauttaminen, tarvittavien resurssien löytyminen, sekä vastuullisuusvaikutusten mittaaminen ja seuranta. (FIBS 2019c, 2, 8, 12.) Vastuullisuustyön tuottamia hyötyjä on vaikea mitata rahallisesti, ja suurimmat hyödyt voidaankin nähdä mielikuvien paranemisessa ja luottamuksen lisääntymisessä, sekä riskienhallinnassa maineen ja ympäristökriisien suhteen. (Liimatainen 2019, 62.) Tärkeintä on löytää yrityksille olennaisimmat ja vertailtavissa olevat kestävä kehityksen mittarit. Turha yrityksen strategiaan kuulumaton data saattaa vain hidastaa päätöksentekoa. (Reitti & Sutinen, 2015, 58.)

Vastuullisuus hankintaketjuissa voi tarkoittaa toimittajien taustojen selvittämistä, riskimaiden välttämistä, sertifiointien ja standardien laatimista, vastuullisuusseuranta ja dokumentaatiota. Tuotannon osalta tulisi miettiä vastuullisuuden roolia tuotteiden, tuotannon ja prosessien suunnittelussa, turvallisuuden, aikataulutuksen, tuotevastuun sekä riskienhallinnan kohdalla. Logistiikan kohdalla tulisi miettiä ainakin jakelun ja kuljetusten optimointia, toimituserien hallintaa, päästöjen minimointia ja toimitusvarmuutta. Asiakaspalvelussa vastuullisuus tarkoittaa esimerkiksi asiakasryhmien huomioimista, esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Viestinnän ja markkinoinnin osalta tulisi miettiä miten yritystä ja tavoitteita halutaan julkisuudessa edustaa, ketkä ovat yrityksen kilpailijat ja kumppanit, miten tehdään sekä sisäistä- ja ulkoista sidosryhmäviestintää. Henkilöstöpolitiikan osalta tulisi ottaa huomioon henkilöstön kehittäminen ja palkitseminen sekä johtaminen (Juutinen 2016, 179-181).

## Vastuullinen johtaminen

Vastuullinen johtaminen luo merkityksellisyyttä ja merkityksellisyys taas lisää työn tuottavuutta ja työhyvinvointia. Työtapojen, etujen ja palkkioiden jakaminen oikeudenmukaisesti tukee henkilöstön jaksamista ja viihtymistä työssään. Vastuullinen johtaminen on myös palautteen ottamista vastaan ja toimintatapojen muuttamista tarvittaessa. Henkilöstö kaipaa tukea ja johtamista oman työn kunnolla tekemiseen. Avoin ja keskusteleva organisaatiokulttuuri kannustaa henkilöstöä antamaan johtamisesta tarvittavaa palautetta. (Viljanen & Juuti 2018, 71, 76, 77.) Henkilöstölle viestitään yrityksen olemassa olon tarkoitusta, ja jokaisen työntekijän kanssa käydään läpi miten tämän tehtävä liittyy suurempaan kokonaisuuteen. Aika ajoin voidaan toteuttaa koko henkilöstön osallistavia hankkeita liittyen esimerkiksi työturvallisuuteen, arvoihin tai työyhteisötaitoihin. (Viljanen & Juuti 2018, 96.)

Vastuullinen johtaja antaa henkilöstönsä olla eri mieltä, esittää vaihtoehtoisia tapoja toimia ja haastaa päätöksentekoa. Johtajan tulee pitää huoli siitä, että aikataulut pysyvät realistisina ja henkilöstön työkuorma kohtuullisena. Vastuullinen johtaja ei aseta epärealistisia tavoitteita liiketoiminnalle, eikä salli henkilöstönsä käyttää kyseenalaisia keinoja tulostavoitteiden saavuttamiseksi (Ratsula 2019, 46, 58, 118). Vastuullinen johtaja ei luo harhakuvia tavoitteisiin pääsemisestä keinoja kaihtamatta, vaan painottaa tavoitteisiin pääsemisen lisäksi vastuullisia keinoja, joiden avulla tavoitteisiin päästään. Vastuullinen johtaja toimii johdonmukaisesti ja vaatii yrityksen arvojen noudattamista hyvän tuloksen kustannuksellakin. (Ratsula 2019, 120, 123, 126.)

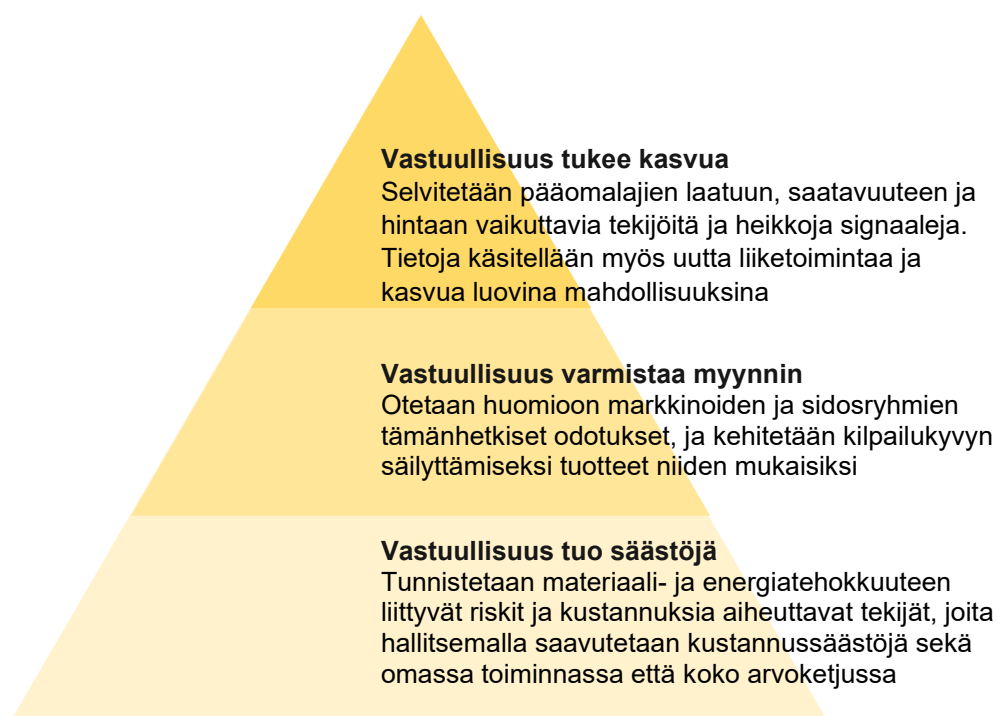
Vastuullisen johtamisen toteutumista voidaan mitata esimerkiksi henkilöstötyytyväisyyskyselyillä, sekä poissaolojen ja turvallisuuspoikkeamien seurannalla. Vastuullisuuden johtamiseen kuuluvat oleellisesti vastuullisuusohjelman tai -agendan laatimisen lisäksi sen tuloksista raportointi, eettisten ohjeiden laatiminen ja henkilöstön perehdyttäminen toimintaohjeisiin, ohjeistoista viestiminen ja henkilöstön kouluttaminen, toiminnan mittaaminen ja seuranta, sekä vastuualueiden ja -henkilöiden määrittäminen. Vastuullisella johtamisella luodaan organisaatiokulttuuri ja ilmapiiri, jossa kenen tahansa on helppo nostaa vaikeitakin asioita esille. Vaikeiden keskustelujen salliminen ja käyminen antaa mahdollisuuden puuttua epäkohtiin oikeaan aikaan. (Ratsula 2019, 147, 151, 152, 155.)

Vain pieni osa suomalaisista yrityksistä on ottanut eettiset toimintatavat osaksi kannustinjärjestelmäänsä. Jotta eettisyys toteutuisi kaikessa yrityksen liiketoiminnassa, on eettisten ohjeiden noudattamisesta ja toteuttamisesta maksettava johdolle bonukset. Eettistä ohjeistusta laadittaessa tulee huomioida eri sidosryhmien odotukset ja tarpeet, kenelle ohjeita tehdään ja kenen niitä tulisi noudattaa. Toimiva ohjeisto laaditaan organisaation

toimintaympäristöstä ja sen riskeistä ja mahdollisuuksista käsin. Johtamisen vastuullisuutta pohdittaessa voidaan kysyä toimiiko johtaja organisaation arvojen mukaan; muistaako tilanteita, joissa johtajan toiminta on ollut ristiriidassa arvojen kanssa; toimiiko johtaja organisaation edun mukaisesti; voisiko johtajan päätöksistä kirjoittaa avoimesti päivän lehdessä; sekä millaisia seurauksia päätöksistä saattaa tulla. (Ratsula 2019, 181, 226, 227, 251.)

### **Vastuullisuus yritysten arvonluonnissa**

Vastuullisuus vaikuttaa koko yrityksen liiketoimintaan ja vastuullisuuden arvonluontikykyä on hyvä arvioida yhtenä näkökulmana kaikkeen toimintaan (Juutinen 2016, 43). Osana yrityksen arvonmuodostusta vastuullisuus on osa yrityksen strategiaa. Yrityksen arvoketjun vastuullisuusarvioinnin avulla voidaan saavuttaa kustannussäästöjä, sidosryhmien odotuksiin vastaamalla kilpailukykyä, ja uhkien ja mahdollisuuksien ennakoinnilla uutta kasvua (kuva 3).



Kuva 3. Yritysvastuun arvonluonnin vaiheet Juutista (2016, 73) mukaillen

Vastuullisuuden tuoma lisäarvo näkyy paremmissa myynneissä, kustannustehokkuudessa ja kannattavammissa hinnoittelussa. Vastuullisuus näkyy myös lisääntyneenä asiakasuskollisuutena ja henkilöstön sitoutumisena, sekä parempana maineena ja arvokkaampana brändinä. Vastuullisuuden tuoma lisäarvo näkyykin usein epäsuorasti, ja sitä saattaa olla haastavaa mitata ja kommunikoida yritysjohdolle. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 25.)

Liiketoiminnan kustannuksia voidaan vähentää energiankäytön ja vedenkäytön tehostamisella, jätteiden vähentämisellä, sekä tehostamalla pääoma- ja vakuutuskuja. Riskejä voidaan minimoida luotettavammilla toimitusketjuilla, vakaammilla hinnoilla sekä toiminnan jatkuvuudella. Osa arvonluojista kuten liiketoimintainnovaatiot, sosiaalinen toimilupa, pääsy markkinoille sekä edelläkävijyys tuovat yritykselle useita eri hyötyjä. (Juutinen 2016, 64.) Yritysten tulisi kantaa vastuu koko arvoketjunsä päästöistä, selvittää toimittajien päästöt ja aikatauluttaa kunnianhimoisia tavoitteita päästöjen vähentämiseksi. (Finnwatch 2020.)

FIBS:n teettämän kyselyn mukaan yritysjohtajat näkevät vastuullisuuden välineenä kasvattaa yrityksen mainetta ja brändiarvoa (FIBS). Yritykset pitävät vastuullisuutta olennaisena osana toimintaansa ja valtaosa on ottanut sen tavoitteet yrityksen strategiaan. 78 % yrityksistä kokee vastuullisuuden tuomat liiketoimintahyödyt suuremmiksi kuin siihen kulutetut resurssit. (FIBS 2019b, 3, 7; 2019d, 2). Organisaatiotutkija Pasi Heikkurinen (2018, 399) tarkastelee ulkoisen vastuorientaation käsitettä markkina-kyvykkyyssnäkökulman kautta. Ulkoinen vastuorientaatio tarkoittaa sitä, että yritys saa liiketoimintansa avulla aikaiseksi yhteiskunnallista hyvinvointia ja vähentää liiketoimintansa ympäristövaikutuksia, ja samalla saavuttaa taloudellista hyötyä tai kilpailuetua. Toisin sanoen yritys vastuu nähdään tuottavan ulkoista arvonlisäystä ja välineenä taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi.

Heikkurisen (2018, 402, 403) mukaan yritysten tulisi tarkastella yhteiskunnan ja yrityksen välistä suhdetta kysymällä miten yritykset voisivat osaltaan olla ratkaisemassa globaaleja haasteita. Hänen mukaansa yritysten tulisi sitoutua liiketoimintaan, joka parantaa sosiokulttuurista hyvinvointia ja pienentää ympäristöhaittoja, vaikka se ei parantaisi taloudellista tulosta tai kasvattaisi kilpailukykyä. Yrityksillä ei kuitenkaan voi olla päävastuuta yhteiskunnallisissa kysymyksissä, vaan valtioiden tulee säilyttää avainrooli nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin takaamisessa. Yritysten vastuullisuustyö on välttämätöntä, mutta ei yksistään riitä varmistamaan oikeudenmukaisia ja ympäristön kannalta elinkelpoista yhteiskuntaa. Jos yritys haluaa rakentaa vastuullista brändiä ja markkinointia, tulee sen sisällyttää yritys vastuu yrityksen strategiaan. Kun vastuullisuus on osa yrityskulttuuria se vaikuttaa työntekijöiden kyvykkyyksien rakentamiseen ja välittyy myös asiakaskokemukseen. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 75, 76.)

Yritykset voidaan jakaa niiden vastuullisuuden perusteella edelläkävijöihin ja perässähiittäjiin. Edelläkävijäyritykset ovat vastuullisuuden suunnannäyttäjiä, jotka saavat kilpailuetua riskien tunnistamisesta, organisaation oppimisesta, kiinnostavammasta työnantajakuvasta ja korkeammasta brändiarvosta. Perässä hiittäjät sitä vastoin voivat oppia edelläkävijöiden virheistä ja paremmin ennakoita ja hallita liiketoiminnan riskejä, sekä hyödyntää parhaaksi

todetut käytännöt ja alentuneet vastuullisuustyön kustannukset. Edelläkävijäyritykset saattavat joutua sidosryhmiensä ja median silmätikuiksi, sekä joutua oppimaan virheistä kanta-pään kautta ja maksamaan kalliimmat kustannukset. Mutta perässähihtäjillä ei ole edelläkävijöiden erottautumista, brändi- ja mainehyötyjä eikä yhtä suuria vaikutusmahdollisuuksia toimialansa edunvalvontaan. (Koipijärveä & Kuvajaa 2020, 68.)

### **Vastuullisuus osana riskienhallintaa**

Vastuullisuustyössä on kyse riskienhallinnasta ja liiketoimintamahdollisuuksien turvaamisesta (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 123). Riskienhallinnalla kartoitetaan liiketoimintariskit niissä maissa, joissa yrityksen arvoketjulla on toimintaa. Maat luokitellaan oikeuksien ja kansalaisoikeuksien mukaan vapaisiin, osittain vapaisiin, ei-vapaisiin ja erittäin huonoihin. Vapaissa maissa demokratia toteutuu, eikä poliittisia riskejä toiminnalle ole. Ei-vapaissa maissa sitä vastoin perusoikeudet eivät toteudu, ja yritys saattaa törmätä toiminnan riskitekijöihin. Yritysten tulee noudattaa kansainvälisiä sitoumuksia ja sääntelyä siitä huolimatta, että niitä ei kohdemaassa valtion tasolla noudateta. Eri riskien välillä on yhä useammin erilaisia yhteyksiä ja riippuvuuksia, ja niiden arvioinnissa kannattaakin tehdä yhteistyötä erilaisten sidosryhmien kanssa. (Juutinen 2016, 111, 117.)

Luontoriskit ovat yrityksille aina taloudellisia riskejä. Varastonmuutokset ja luontopääoma vaikuttavat yritysten kykyyn turvata materiaalivirrat ja siten toimintansa kannattavuus. Luontopääoman muutoksiin kuuluvat ekosysteemien heikentyminen, luontokato ja lajikirjon heikkeneminen, sekä ilman-, vesistöjen ja maaperän saasteet. Sään ääri-ilmiöt kuten suuret myrskyt, tulvat ja kuivuudet aiheuttavat suoria taloudellisia tappioita yrityksille. Ohjaamalla tukia uusiin kestävämpiin teknologian innovaatioihin voidaan auttaa yrityksiä luomaan uusia prosesseja, jotka eivät vahingoita ekosysteemejä (Dasgupta 2021, 418, 420). Yritys voi käyttää hankintaketjun vastuullisuuden selvittämisessä apuna sidosryhmien yhteisiä alustoja sekä ulkopuolisten asiantuntijatahojen tekemiä auditointeja ja sertifikaatteja. Näiden avulla voidaan lisätä vastuullisuustyön uskottavuutta ja vakuuttavuutta. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 213, 219, 227)

Yritysjohdon tulee ymmärtää yritys vastuun merkitys yrityksen riskienhallinnassa ja arvonnissa. Jokaisen johtoryhmän jäsenen tulee ymmärtää yritys vastuun merkitys omalle vastuualueelleen. Yrityksessä on oltava selkeä vastuullisuuden johtamisen malli ja johdolla on oltava aikaa keskustella vastuullisuudesta työntekijöiden kanssa. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 121.) Ympäristöriskejä voi aiheitua muun muassa raaka-ainehankinnoista, varastoinnista, tuotannosta tai kuljetuksista. Myös alihankkijoiden ja urakoitsijoiden ympäristöriskit sekä mahdolliset ympäristövahingot on syytä ottaa huomioon. Haitallisten

ympäristövaikutusten ennalta ehkäiseminen säästää ympäristön ennallistamisen, sanktioiden, oikeudenkäyntien sekä mainehaittojen aiheuttamilta kustannuksilta. (Liappis ym. 2019, 121-122.)

Jos yritys tavoittelee uusia markkinoita ja kasvua kehittyvistä maista, vastuullisuusstrategia muuttuu entistä tärkeämmäksi. Kehittyvien maiden ympäristölainsäädäntö tai ihmisoikeustilanne ei usein ole länsimaisella tasolla, ja lahjonta ja korruptio voivat olla maissa arkipäivää. Investointihanke saattaa taloudellisten lukujen valossa vaikuttaa houkuttelevalta, mutta ympäristövaikutusten arvioinnissa tai poliittisia riskejä kartoitettaessa esiin saattaa nousta merkittäviä riskejä. Investointihankkeiden, yrityskauppojen ja laajentumisten suunnittelussa kannattaa käyttää apuna ulkopuolista asiantuntijaa. Hankkeiden kannattavuutta arvioidaan aina suhteessa kansainvälisiin sitoumuksiin ja ohjeistuksiin sekä paikallisiin olosuhteisiin. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 95, 96.)

### **Sidosryhmät mukaan vastuullisuustyöhön**

Kansalaisjärjestöt ja media nostavat esille vastuullisuuskysymyksiä erilaisten kriisien ja negatiivisten uutisten kautta, mikä nostaa sidosryhmätyön painoarvoa myös yritysten vastuullisuustyössä. Yritykset ovat yhteiskunnallisia toimijoita ja yritysten tulee voida ennakoida toimintansa kannalta merkityksellisiä yhteiskunnallisia muutoksia ja teemoja. Yritysten tulee olla perillä toimialaansa koskevista odotuksista, näkemyksistä ja mahdollisista pettymyksistä. Sidosryhmätyöskentelystä on apua näiden muutosten kartoittamisessa. Yritykset ja järjestöt pystyvät yhdessä paremmin ratkomaan yhteiskunnallisia haasteita. Sidosryhmätyö ei ole pelkkää lobbausta ja yhteiskunnallista edunvalvontaa, mutta edunvalvonta voi olla osa sitä. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 167, 168.)

Jokaisen yrityksen tulee kartoittaa alansa keskeisimmät kansalaisjärjestöt ja tavata järjestöjen asiantuntijoita. Tapaamisissa järjestöjen edustajille kerrotaan yrityksen vastuullisuustyöstä ja työn tavoitteista, sekä keskustellaan järjestön toiminnan painopisteistä ja tavoitteista. Monet kansalaisjärjestöt kertovat etukäteen jos heidän tutkimuksensa ja raporttinsa koskevat yritystä, ja saattavat antaa raportin etukäteen luettavaksi ja kommentoitavaksi. Jos järjestöjen yritystä kohtaan antama kritiikki pitää paikkaansa, yrityksen kannattaa reilusti myöntää virheensä ja kertoa miten asia ratkaistaan. Jos tiedot eivät pidä paikkaansa, kannattaa ne korjata asiallisesti ja säilyttää hyvä yhteys niin kyseiseen kansalaisjärjestöön kuin yleisöönkin. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 194, 195.)

Sidosryhmäkeskustelun avulla yritykset voivat vahvistaa yhteiskunnallista hyväksyttävyytään ja uusia sosiaalista toimilupansa. Sosiaalinen toimilupa on vuorovaikutusprosessi, jonka avulla yritykset saavuttavat paikallisen luottamuksen ja hyväksynnän. Paikallisen

hyväksynnän saaminen on yritysten toiminnalle ensiarvoisen tärkeää. Hyväksynnän ylläpito voi edellyttää paikallisia yhteiskunnallisia hyötyjä yrityksen toiminnasta sekä yhteistoimintaa paikallisten asukkaiden kanssa. Toimialasta riippuen yrityksen tärkeimpiä sidosryhmiä ovat työntekijät ja heidän edunvalvontajärjestönsä, ihmisoikeusjärjestöt, kansalaisjärjestöt ja toimittajat. Myös omistajat ja sijoittajat, asiakkaat sekä poliittiset päättäjät ja viranomaiset ovat toki yritysten keskeisiä sidosryhmiä. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 169.) Yrityksen eri sidosryhmien kiinnostuksen taso ja vaikutusmahdollisuudet määrittävät sen, miten niitä kannattaa ottaa yrityksen vastuullisuustyöhön mukaan (taulukko 1).

<b>Suuri kiinnostus</b>	<b>Avoin tiedotus</b> Yritysvastuutiedot verkkosivuilla Kutsut yrityksen järjestämiin seminaareihin	<b>Vuoropuhelu</b> Osallistuminen sidosryhmän järjestämiin tilaisuuksiin Säännöllisiä kahdenkeskisiä tapaamisia	<b>Yhteistyö ja kumppanuus</b> Tuotekehitysyhteistyö kumppaneiden kanssa Ihmisoikeusvaikutusten kartoitus järjestön kanssa Sidosryhmän osallistaminen yrityksen olennaisuusanalyysiin
<b>Kiinnostus keskitasoa</b>	<b>Avoin tiedotus</b> Yritysvastuutiedot verkkosivuilla Kutsut yrityksen avointen ovien päivään	<b>Vuoropuhelu</b> Osallistuminen sidosryhmän järjestämiin tilaisuuksiin	<b>Vuoropuhelu</b> Säännöllisiä kahdenkeskisiä tapaamisia Yhteisiä tilaisuuksia Tiedonvaihtoa
<b>Vähäinen kiinnostus</b>	<b>Avoin tiedotus</b> Yritysvastuutiedot verkkosivuilla	<b>Avoin tiedotus</b> Mediatiedotejakelut Kutsut yrityksen järjestämiin tapahtumiin	<b>Vuoropuhelu</b> Kutsut yrityksen järjestämiin tapahtumiin Sidosryhmän tavoitteiden, toimenpiteiden ja julkaisujen seuranta ja analysointi
	<b>Matala vaikutusmahdollisuus</b>	<b>Vaikutusmahdollisuus keskitasoa</b>	<b>Suuri vaikutusmahdollisuus</b>

Taulukko 1. Sidosryhmävuorovaikutuksen tasoja Juutista (2016, 129, 130) mukailien

Demos Helsingin hahmottelemalla yhteiskehittämisen mallilla eri toimijat voivat hyödyntää jaettua luovuutta ja älykkyyttä. Yhteiskehittämistä voidaan käyttää yrityksen ja asiakkaiden välillä, eri yksiköiden välillä, saman tai eri alojen yritysten välillä, järjestöjen kanssa, sekä julkisen tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteiskehittämistä voidaan tehdä projektinomaisesti tai pidemmällä aikavälillä. Kehittämistyön avulla voidaan ylläpitää toimivia yhteistyö- ja sidosryhmäsuhteita, sekä sitoudutaan työskentelemään yhteisen tavoitteen eteen. (Viljanen & Juuti 2018, 202, 203).

## 2.5 Vastuullisuusraportointi ja vastuullisuusviestintä

Sidosryhmät vaativat vastuullisuusviestinnältä läpinäkyvyyttä ja yksityiskohtaisempia raportteja yritysten toiminnasta ja vastuullisuusteosta. Läpinäkyvyyden tarkoituksena on paljastaa yrityksen toiminnot julkiselle tarkastelulle, ja saada yrityksen toimintaa muuttumaan kohti vastuullisempia liiketoimintamalleja ja toimintatapoja. (Gold & Heikkurinen 2018, 319.) Pörssiyhtiöiden ja yhteiskunnan kannalta merkittävien yhtiöiden tulee raportoida vastuullisuustoimista ympäristöön, henkilöstön moninaisuuteen ja osallisuuteen, ihmisoikeuksiin sekä korruptioon liittyen. Yritysvastuuraportoinnilla odotetaan vertailukelpoisia, mitattuja ja todennettuja tuloksia (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 49). Raportointitavat kuitenkin vaihtelevat toimialojen välillä, ja yritykset saattavat jopa muuttaa aikaisempaa raportointityyliään saadakseen osakkeenomistajien hyväksynnän vastuullisuusraportilleen. (Salo 2021, 96.)

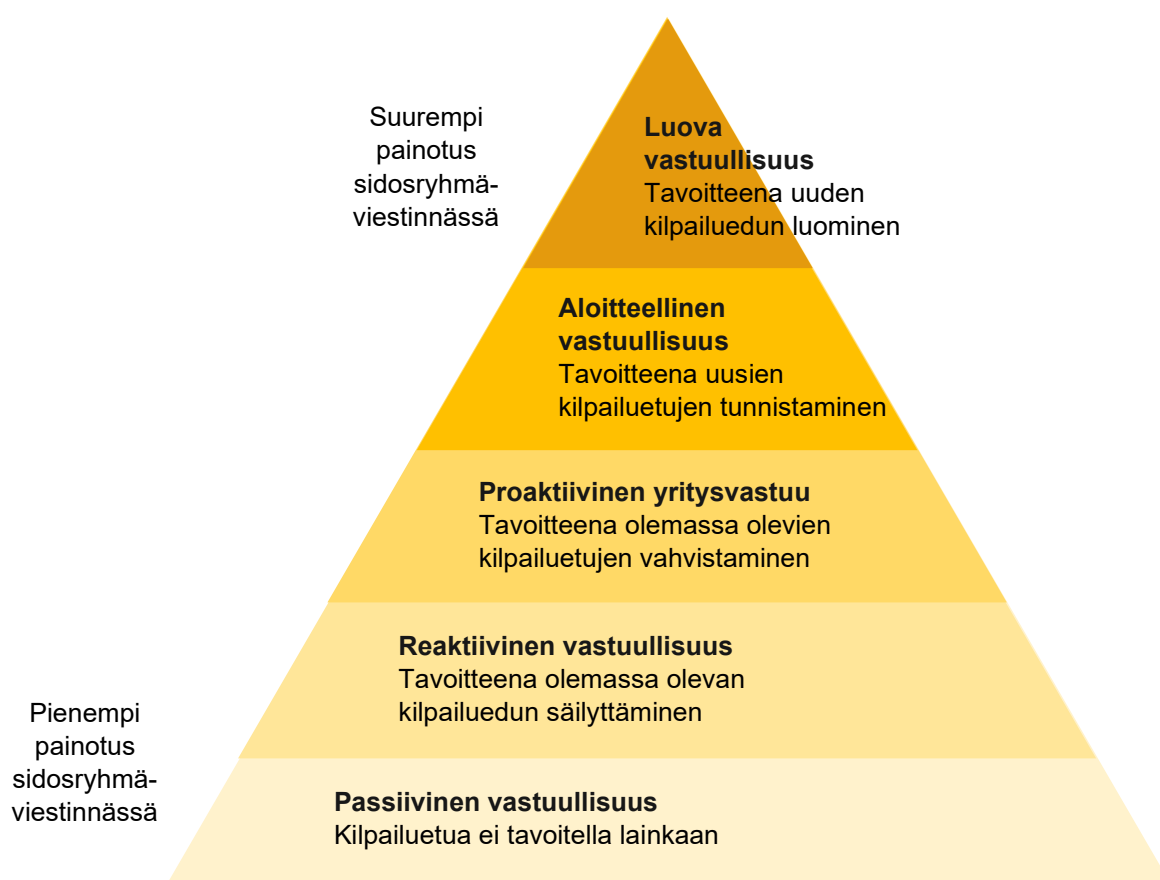
Vastuullisuusraportointi on merkittävä osa yrityksen vastuullisuusviestintää. Raportin avulla seurataan vastuullisuustyön vaikuttavuutta, pidetään yllä sidosryhmäkeskustelua sekä viestitään yritysvastuun riskeistä ja mahdollisuuksista. Vastuullisuusraportin on tarkoitus kertoa yrityksen vastuullisuustyön onnistumisista ja epäonnistumisista avoimesti. (Liappis ym. 2019, 225-226.) Yrityksen kannattaa valita muutama toiminnalleen olennainen vastuullisuusaihe, joiden ratkaisemisesta vastuullisuusviestinnällä viestitään. Strategisesti merkittäviä teemoja korostetaan, mutta vastuullisuustyöhön sisältyy myös monia liiketoiminnan kannalta tärkeitä toimenpiteitä, joilla ei tavoitella kilpailuetua. (Liimatainen 2019, 60.)

### **Vastuullisuusviestintä**

Vastuullisuusviestinnän strategiassa otetaan sidosryhmien erilaiset viestintätarpeet huomioon (Juutinen 2016, 241). Toimiva vastuullisuusviestintä kertoo olennaisen kaunistelematta, mutta ylipäänä saavutuksista. Haastavista toiminnoista kannattaa viestiä avoimesti, tehdä toimintasuunnitelma asioiden korjaamiseksi ja viestiä siitä julkisesti. Tavoitteiden asteittaisen saavuttamisen voi kertoa yrityksen vastuullisuusviestinnässä. Hyvä vastuullisuusviestintä auttaa yritystä saavuttamaan kilpailuetua ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

(Liappis ym. 2019, 224.) Myös pienten ja keskisuurten yritysten kannattaa lisätä vastuullisuusviestintä strategioihinsa, sillä suurilla kansainvälisillä yrityksillä on hankintaketjuille tiukat ohjeet eettiselle ja ympäristöystävälliselle toiminnalle. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 53, 54.)

Vastuullisuustekojen ja niiden vaikuttavuuden mittaaminen auttaa saavuttamaan vastuullisuustyölle asetettuja tavoitteita. Yritysvastuun avainlukuja on syytä seurata yhdessä liiketoiminnan muiden osa-alueiden vaikutusten kanssa. Kun toiminnan muutoksia aletaan viemään eteenpäin kohti vastuullisempia käytäntöjä, myös tuloksista voidaan alkaa raportoidaan (kuva 4).



Kuva 4. Vastuullisuuden ja viestinnän tasot Heikkurista (2010, 151) mukailen

Jotta tuloksista voitaisiin raportoida, tulee tavoitteet ja niitä mittaavat tunnusluvut asettaa ensin tarkasti. (Juutinen 2016, 240.) Vastuullisuusviestinnän strategiassa määritetään millaista vaikutusta viestinnällä haetaan, ja vastuullisuusviestinnän suunnitelmassa mitä toimenpiteitä tehdään, jotta haluttu vaikutus saadaan aikaan. Kuluttajat haluavat tehdä vastuullisia ostopäätöksiä, mutta heidän on vaikea tunnistaa aidosti vastuullisimmat tuotteet muun tarjonnan joukosta. Yritysten ja toimialojen tulisi yhdessä luoda ja hyväksyä

vastuullisen tuotteen ehdot ja viestiä tämä mahdollisimman läpinäkyvästi kuluttajille. (World Economic Forum 2020c, 9.)

Hyvä ja vaikuttava vastuullisuusviestintä on totuudenmukaista, avointa, johdonmukaista, konkreettista ja kunnianhimoista, ja kertoo käytännönläheisten esimerkkien kautta vain olennaisen. Hyvä ja vaikuttava vastuullisuusviestintä edellyttää vuosien pitkäjänteistä työtä. (Tynkkynen & Berninger 2017, 125, 126.) Vastuullisuusviestinnässä on usein mukana asioita, joita tavoitellaan, mutta joita ei vielä olla saavutettu. Vastuullisuusstrategiaa viestittäessä yritys kertoo myös tavoitteista ja visioista, ei pelkästään toteutuneista teoista. Tehtyjä vastuullisuustekoja peilataan raporteissa vastuullisuusstrategian tavoitteisiin. Visuaalisella ilmeellä on merkitystä myös siihen, kuinka sijoittajat arvioivat yrityksen vastuullisuustoimia, ja kuinka uskottavana he yrityksen vastuullisuusvisiota pitävät. (Pohjola 2019, 18, 19.)

Yhtenäistämällä viestintää vaikutetaan myös sen kustannuksiin ja resursseihin. Viestintä voidaan nähdä välineenä liiketoiminnan tavoitteiden saavuttamisen. Yrityksen visuaalinen identiteetti sisältää yrityksen mission ja vision. Vastuullisuuden korostuessa yritysten on ennistä tärkeämpää määritellä myös niiden toimintaa ohjaavat arvot. Visuaalisen ilmeen avulla voidaan viestiä muutoksista yrityksen strategiassa tai tavoitteissa, ja se auttaa asemoimaan yrityksen markkinoille sekä erottautumaan kilpailijoista. Yritysten vuosikertomus ja vastuullisuusraportti julkaistaan yhä useammin digitaalisessa muodossa. Visuaalisen ilmeen suunnittelussa tulee huomioida miten viesti hahmottuu eri kanavissa, miten sitä luetaan, sekä miten siitä tehdään lukijalle kiinnostavampi. (Pohjola 2019, 58, 70, 80, 107-109, 164, 211.)

Visuaalisten elementtien avulla näkökulmat nivoutuvat yhteen, mikä helpottaa aiheen hahmottamista ja muistamista. Myös medialla on vahva rooli yritysmielikuvien muodostumisessa, ja hyvämaineiset yritykset saavuttavat parempia tuloksia. Eri viestintätilanteissa viestien tulee olla tunnistettavasti saman yrityksen viestejä, ja kertoa samaa tarinaa, vaikkakin eri näkökulmasta. Viestintäkeinoihin ja visuaalisuuden painotukseen vaikuttavat uusien digitaalisten viestintien uudenlaiset lukemisen tavat ja viestintäympäristöt. (Pohjola 2019, 16, 27, 30, 32, 34.) Osallistuakseen ilmastonmuutoksen torjumiseen yritysten tulee miettiä mitä niiden asiakkaat haluavat ja mistä ovat valmiita maksamaan, miten asiakkaat saadaan siirtymään kestäviin valintoihin, ja mikä yrityksen rooli on siirtymässä. Vastuullinen markkinointi vastaa siihen, miten rakennetaan arvoa luovia brändejä samalla kun vähennetään kulutusta ja tehostetaan resurssienkulutusta. (Lillberg & Mattila 2020, 14, 19, 24.) Yhtenäisen viestinnän onnistuminen vaatii yhtenäisen visuaalisen ilmeen suunnittelua ja jalkauttamista koko organisaation viestintään (kuva 5).



Kuva 5. Visuaalinen ilme osana vastuullisuusviestintää Pohjola (2019, 31) mukaillen

Vastuullinen markkinointi kasvattaa brändin arvoa kasvattamatta planetaarista kuormitusta. Vastuullinen markkinointi edellyttää yrityksiä miettimään miten ilmastonmuutos vaikuttaa brändiin, ja mitkä ovat sen markkinoinnin hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki? Kädenjälkeä voidaan kasvattaa vaikuttamalla kuluttajien arvoihin ja ostopäätöksiin muun muassa tarjoamalla keinoja seurata ja kompensoida kuluttajan omaa hiilijalanjälkeä. (Lillberg & Mattila 2020, 45, 46-48.)

### **Vastuullisuusviestinnän positiivisuusharha ja viherpesu**

Vastuullisuusviestinnässä onnistuminen vaatii yrityksen ja sen sidosryhmien sekä yhteiskunnallisten tahojen välistä neuvottelua siitä, miten yritysvastuu määritellään, mitä aihealueita sen tulisi käsitellä, sekä miten niitä tulisi käsitellä. Yritystoiminnan vaikutusten virhearviointi voi olla sekä tahatonta että tahallista. Tahallista virhearviointia kutsutaan viherpesuksi. Viherpesussa yrityksen viestintä ja markkinointi eroavat sen tosiasiallisista toimista. (Hyrskke ym. 2020, 236.) Vastuullisuusviestinnästä haastavaa tekee viherpesun lisäksi niin kutsuttu positiivisuusharha. Vastuullisuuden positiivisuusharha käsittää yritysten

sidosryhmien liian positiiviset (optimistiset tai toiveikkaat) tai liian negatiiviset (kyyniset tai pessimistiset) odotukset. Positiivisuusharha vaikuttaa sidosryhmien odotuksiin yritysten vastuullisuustyön ja -viestinnän tuloksista. (Olkkonen 2017, 19, 20.)

Yritysten arvot määrittelevät mikä niiden näkökulmasta on arvokasta ja hyvää. Sidosryhmien odotukset ovat yhdistelmiä edellä mainituista odotustyypeistä, ja ne suhtautuvat usein pienellä varauksella vastuullisuusviestintään puhtaan optimismin tai kyynisyyden sijaan. Odotusten analysoiminen auttaa yrityksiä erottamaan sidosryhmien odotukset toisistaan sekä tunnistamaan niiden juurisyyt. Tiedon avulla organisaation on helpompi neuvotella yritysvastuusta sidosryhmien ja eri instituutioiden kanssa. Se auttaa myös ymmärtämään yritysvastuuhaasteiden moninaisuuden ja linkittymisen toisiinsa. Odotuksissaan sidosryhmät määrittelevät organisaation nyky suunnan ja tulevaisuuden kehityksen hyvine ja huonoine puolineen. Odotusten ymmärtäminen on avain myös siihen millaisena sidosryhmät näkevät organisaation yhteiskunnallisen roolin. (Olkkonen 2017, 23, 24, 26, 27, 29)

## 2.6 Vastuullisuus kilpailuetuna

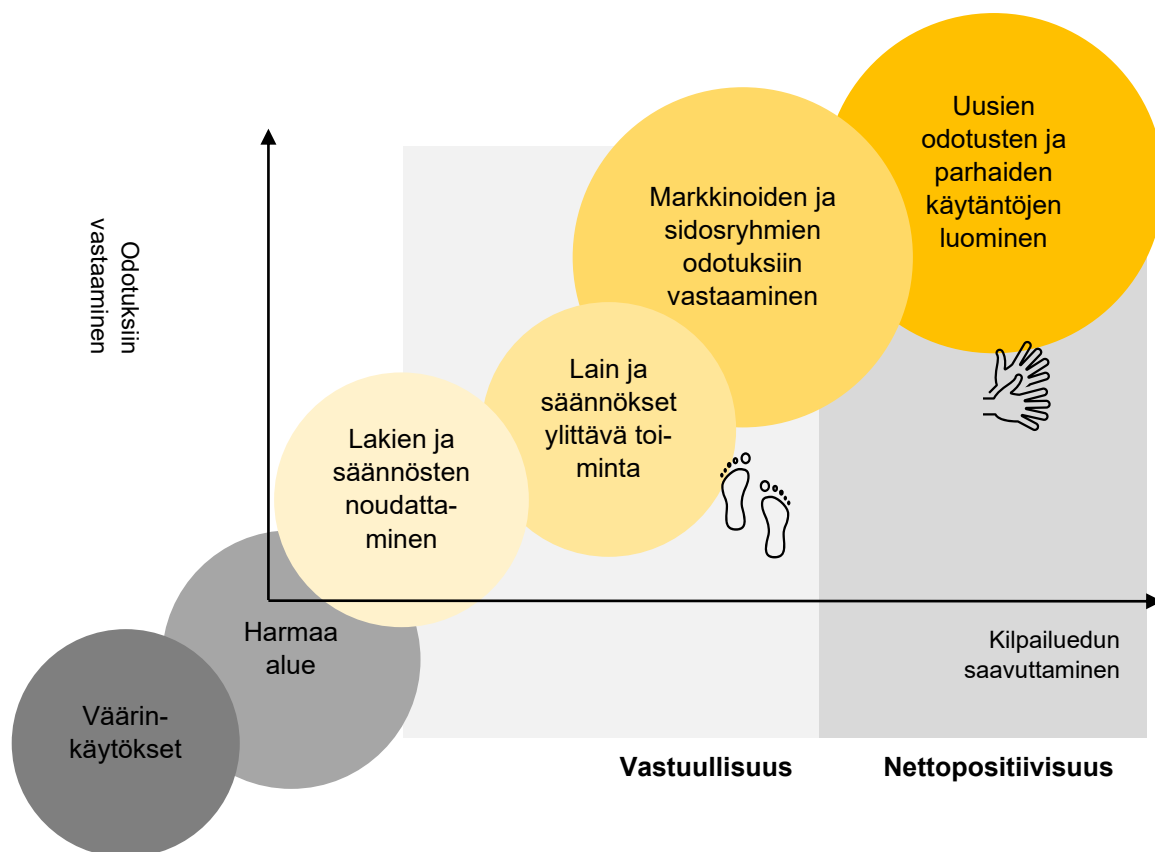
Vastuullisesta liiketoiminnasta on tullut velvollisuuksien hoitamisen lisäksi kannattavaa liiketoimintaa ja kilpailuetua voidaan saavuttaa kestäväillä tavoilla (Ratsula 2019, 5). Yritykset voivat tavoitella kilpailuetua vastuullisuustyön avulla monin eri tavoin. Muun muassa maineen parannus, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen, kestävä kehityksen innovaatiot, resursseja säästävät prosessit ja vastuullisuusviestintä ovat tapoja saavuttaa kilpailuetua. (Liimatainen 2019, 57) Jos vastuullisuustyön avulla halutaan luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia, kannattaa vastuullisuustyössä toimia edelläkävijänä. Yritys, joka ensimmäisten joukossa ennakoi muutokset ja liittää ne osaksi liiketoimintaansa saa niistä kilpailuetua (Juutinen 2016, 70, 101). Datan keräämisen, analysoimisen ja hyödyntämisen avulla yritykset voivat saavuttaa taloudellista hyötyä ja erottautua paremmin kilpailijoistaan (Korhonen & Köykkä 2016, 50).

Sosiaalisen toimiluvan saadakseen yritysten tulee lisätä myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia ja vähentää kielteisiä. Yritysten tulee varmistaa, ettei niiden toiminnasta aiheudu haittaa ympäristölle, ihmisille tai yhteiskunnalle. Edelläkävijyys vastuullisuustyössä edellyttää rohkeutta kyseenalaistaa vanhoja tapoja sekä kykyä luoda uusi visio. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 247.) Yritykset asettavat kunnianhimoisia ilmastotavoitteita ja tavoittelevat hiilineutraaliutta. Kompensaatiomarkkinat kasvavat kovaa vauhtia, mutta kompensaatiota voidaan pitää viimeisenä keinona ja vastuullinen yritys käyttää kaikki muut hiilijalanjäljen pienennyskeinot sitä ennen. Kompensaatiota käytettäessä yrityksen hiilijalanjäljen pienentämiseen on otettava myös huomioon minkä liiketoiminnan osan kompensaatio kattaa, miten

päästökompensaatio mitataan ja todennetaan, miten kompensaatiotavoite saavutetaan ja miten siitä viestitään. (Kaskas 2021c.)

### Liiketoiminnan kädenjäljen kasvattaminen

Vastuullisuustyön alussa pienennetään liiketoiminnan haittoja eli jalanjälkeä, ja tämän jälkeen kasvatetaan hyötyjä eli kädenjälkeä (kuva 6).



Kuva 6. Kilpailuetua nettoposiitivisuudella Juutista (2016, 29) sekä Tynkkystä & Berningeriä (2017, 112) mukaillen

Yritysten tulee oikeuttaa sidosryhmilleen luonnonvarojen ja yhteiskunnan resurssien hyödyntäminen. Ei riitä että yritykset pyrkivät korjaamaan tulevaisuuden lisätuhoja, vaan yritysten täytyy ratkaista liiketoiminnastaan jo aiheutuneita ongelmia. Ekologinen kädenjälki mittaa yritystoiminnan myönteisiä vaikutuksia ympäristöön, yhteiskunnallinen kädenjälki yritystoiminnan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja hiilikädenjälki yritysten päästövähennysten ja hiilensidonnain vaikutuksia. (Koipijärvi & Kuvaja 2020, 20, 21, 35; Tynkkynen & Berninger 2017, 11.) Tynkkynen ja Berninger (2017, 16-19) käyttävät nettoposiitivisuus-termiä kuvaamaan kaikkea sitä toimintaa, jonka avulla yritys kokonaisuudessaan aiheuttaa enemmän hyvää kuin paha. Tällaista toimintaa ovat muun muassa kasvihuonekaasujen

poistaminen ilmakehästä, päästöjen kompensoiminen, vedenkäytön optimointi vettä säästävillä prosesseilla, luonnonvarojen hyödyntäminen vaarantamatta niiden luontoarvoja, raaka-aineiden käytön minimointi ja mahdollisimman tarkka kierrätys, sekä ympäristövaikutusten arviointi ja ekosysteemien ennallistaminen (Tynkkynen & Berninger 2017, 96).

VTT ja LUT ovat yhteistyössä kehittäneet yritysten vastuullisuustekojen tueksi positiivisten ympäristövaikutusten mittarin, joka päivitettyssä versiossa kattaa laajasti erilaisia ympäristövaikutuksia ilmanlaadusta ravinteisiin ja resursseihin. Kädenjälkimittaria voidaan soveltaa paitsi tuotteisiin myös kokonaisiin yrityksiin ja hankkeisiin, niiden toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen sekä toiminnan ohjaamiseen. Menetelmää voidaan hyödyntää tuotannon kehitykseen ja kädenjäljestä hyötyvät myös kuluttajat, sillä se tarjoaa perusteen kulutusvalinnoille, joilla on mahdollista pienentää kuluttajan omaa ympäristöjalanjälkeä. Menetelmästä on julkaistu opas, jonka avulla yritykset voivat arvioida ympäristövaikutuksiaan. (Pajula ym. 2018; Pajula ym. 2021.)

Yritysten tulee ratkaista mitä ilmastonmuutoksen osa-alueita ne haluavat olla mukana ratkaisemassa, mikä on tehokkain ja vaikuttavin tapa ratkaista oma osuus ilmastonmuutoksesta, sekä mikä on tämän ratkaisun arvo koko ympäröivälle yhteiskunnalle (Lillberg & Mattila 2020, 134, 135). Yhteiskunnallinen liiketoiminta ja vastuulliset toimintatavat tarjoavat paljon vielä käyttämätöntä markkinapotentiaalia. Etenkin palvelutuotteissa ja -tuotekokonaisuuksissa tulee tulevaisuudessa olemaan paljon teknologiainnovaatioiden tuomaa kilpailuetua tarjolla. (Viljanen & Juuti 2018, 21.)

Onnistuneiden yhteiskunnallisten innovaatioiden taustalla on aito halu tuottaa asiakkaalle lisäarvoa ja koko ajan uusia parempia toimintatapoja. Myös yhteiskunnalliset innovaatiot voivat johtaa teknologisiin innovaatioihin ja tuotantoihin, ja resurssitehokkuus haastaa yrityksiä löytämään entistä parempia uusia toimintatapoja. (Viljanen & Juuti 2018, 24.) Tulevaisuuksia ennakoimalla yritykset voivat olla mukana muutoksessa kohti kestävämpää ja oikeudenmukaisempaa maailmaa. Ennakoimalla voidaan jäsentää ja hahmottaa erilaisia tulevaisuuden skenaarioita toivottavista ja tavoittelemisen arvoisista tulevaisuuksista ei-toivottaviin ja mahdottomiin tulevaisuuksiin. (Viljanen & Juuti 2018, 196.)

### 3 Vastuullisuus käytännössä

#### 3.1 Tapausyritysten esittely

Vastuullisuus on aiempaa suuremmassa roolissa yritysten strategiassa ja viestinnässä, mutta vielä on paljon erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä, jotka eivät koe vastuullisuustyön lisäävän yritysten kilpailuetua. Opinnäytetyö tarkastelee kolmen suomalaisen suuryrityksen sekä kolmen ulkomaisen vastinyrityksen vastuullisuutta yritysten vastuullisuusraporttien ja muun julkisen vastuullisuusviestinnän pohjalta. Kuuden tapausyrityksen vastuullisuusraporttien sisältöä vertaillaan työn teoriaosuudessa esiteltyihin vastuullisuuskäytäntöihin, työkaluihin ja tavoitteisiin. Työn tarkoituksena on tutkia liiketoiminnan vastuullisuuskäytänteiden ja -termien merkityksiä toiminnan ja tekojen takana. Aineiston pohjalta työssä vertaillaan myös erilaisia lähestymistapoja vastuullisuusviestintään sekä nostetaan esille toimintatapoja, joiden avulla tutkimusongelmaa voitaisiin ratkaista.

Aineistoa vertailemalla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin vastuullisuustyön ja viestinnän välisestä suhteesta, vastuullisuustyön merkityksestä sekä siitä, mikä vaikuttaa vastuullisuusmielikuvan syntymiseen. Tapausyrityksiksi kyseiset yritykset valikoituivat osaksi siitä syystä, että raportointivelvollisuuden vuoksi EU-alueen suurimpien yritysten tulee laatia ja julkaista raportit vuosittain, ja osaksi siitä syystä, että niiden energiantensiivisten ja kriittisiä raaka-aineita hyödyntävien toimialojen voi ajatella olevan erityisen kiinnostavia juuri vastuullisuusnäkökulmasta. Valituksi tuli sekä kotimaisia yrityksiä että niiden ulkomaiset vastinparit. Suomalaisia yrityksiä pidetään usein vastuullisuuden edelläkävijöinä, ja tuntui kiinnostavalta vertailla niitä saman alan ulkomaisiin yrityksiin. Ulkomaisiksi yrityksiksi valikoitui sekä EU-alueen yrityksiä että sen ulkopuolisia siitä syystä, että EU-alueella on muuta maailmaa tiukempaa sääntelyä vastuullisuuden suhteen.

#### **Hissinvalmistajat Kone ja Otis**

Kone on maailman toiseksi suurin hissiyritys ja yksi merkittävimpiä suomalaisyrityksiä kautta aikojen. Se on vuosi toisensa jälkeen myös hyvämaineisimpia suomessa toimivimpia yrityksiä. Yrityksen liikevaihto oli 9,9 miljardia euroa vuonna 2020. Kone (2021a) haluaa olla kestävän kehityksen edelläkävijä ja on verkkosivujensa mukaan asiakkaidensa tukena rakennusten koko elinkaaren ajan. Kone (2021b) noudattaa vastuullisuusraportoinnissaan GRI-standardia ja teetti vuosina 2019–2020 olennaisuusanalyysin yritys vastuun painopistealueidensa päivittämiseksi. Kone on julkaissut vastuullisuusraportin joka vuosi vuodesta 2008 lähtien. Tuote- ja palveluvalikoimansa sekä oman toimintansa ympäristönäkökohtien lisäksi Koneen (2021c, 3) vastuullisuustyön painopistealueita ovat turvallisuus, laatu,

monimuotoisuus ja osallisuus, eettisyys sekä sääntöjen ja lakien noudattaminen (compliance). Kone on sitoutunut vastuullisuuteen ja kestäväen kehityksen periaatteiden noudattamiseen, ja edellyttää niitä myös yhteistyökumppaneiltaan.

Yhdysvaltalaisomisteinen Otis on maailman suurin hissinvalmistaja ja Koneen suurin kilpailija. Sen liikevaihto oli 11,3 miljardia euroa vuonna 2020. Otis (2021a) mainitsee verkkosivuillaan pyrkimyksensä minimoida ympäristövaikutuksensa, vaalia moninaisuutta ja osallisuutta, sekä lupaa soveltaa kaikessa toiminnassaan korkeimpia mahdollisia turvallisuus-, eettisyys- ja laatustandardeja. Otis kannustaa työntekijöitään vapaaehtoistyöhön ja esittelee verkkosivuillaan projekteja, joissa työntekijät lahjoittavat asiantuntemustaan ja vapaa-aikaansa erilaisten projektien käyttöön. Otis (2021b, 2021c) ei julkaise vastuullisuusraporttia, mutta on perustanut komiteat nimitys- ja hallintoasioille, auditoinnille, sekä kompensatiolle, joiden perustamiskirjat verkkosivuilta löytyvät. Sivuilta löytyy myös hallinnollisia ohjeistuksia sekä The Otis Absolutes -ohjekirja, joka listaa yrityksen arvot ja periaatteet. Yritys julkaisee verkkosivuillaan vuosiraportin, jossa sivutaan myös vastuullisuuskäytäntöjä. Vastuullisuuskäytäntöjä päivitetään sitä mukaan kuin lainsäädäntö ja yrityksen etu edellyttävät.

### **Öljy-yhtiöt Neste ja Equinor ASA**

Neste on suomalainen öljynjalostaja ja uusiutuvan dieselin tuottaja. Sen liikevaihto oli 11,75 miljardia euroa vuonna 2020. Nesteen (2021a) tavoitteena on olla globaali johtaja uusiutuvissa polttoaineissa ja kiertotalousratkaisuissa. Tavoitteen saavuttaakseen Neste on sitoutunut vähentämään asiakkaidensa kasvihuonekaasupäästöjä vuosittain 20 miljoonalla hiilitonniilla vuoteen 2030 mennessä, sekä tekemään omasta tuotannostaan hiilineutraalia vuoteen 2035 mennessä. Yritys on myös sitoutunut muuttamaan Porvoon jalostamon Euroopan vastuullisimmaksi, sekä kasvattamaan jalostamon uusiutuvien ja kiertoraaka-aineiden osuuden yli 10 %:iin vuoteen 2030 mennessä. Neste on myös sitoutunut tukemaan lentoliikenteen muuttamista uusiutuville lentopolttoaineille sekä tarjoamaan asiakkailleen enemmän kierrätysratkaisuja ja käyttämään toiminnassaan enemmän jäteraaka-aineita. Neste (2021b, 2021c) on julkaissut vastuullisuusraportin vuosittain vuodesta 2011 ja on sitoutunut noudattamaan ihmisoikeuksia sekä poistamaan modernia orjuutta.

Equinor ASA (ent. Statoil ASA) on norjalainen öljy- ja kaasuyhtiö, jonka liikevaihto oli 40 miljardia vuonna 2020. Equinor (2021a, 2021b) on sitoutunut olemaan hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä, mutta mainitsee raportissaan myös, että muutos tällä vauhdilla tapahtuu liian hitaasti. Yritys on sitoutunut puolittamaan meriliikenteen päästöt Norjassa vuoteen 2030 mennessä ja muualla maailmassa vuoteen 2050 mennessä. Equinor on laatinut vuosittain vastuullisuusraportin vuodesta 2001 ja julkaissut kaikki raportit verkkosivuillaan.

Yritys julkaisee verkkosivuilla myös erikseen GRI-standardien mukaisen luettelon. Uusimassa vastuullisuusraportissaan (2021c) Equinor on sitoutunut noudattamaan YK:n kestävä kehityksen tavoitteita ja erityisesti kuutta niistä: 8 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, 17 Yhteistyötä ja kumppanuutta, 14 Vedenalaisen elämän suojelemista, 4 hyvää koulutusta, 7 Edullista ja puhdasta energiaa, sekä 13 ilmastotekoja. Yritys on sitoutunut toiminnassaan noudattamaan myös ihmisoikeuksia.

### **Teräsyhtiöt Outokumpu ja Tata Steel Europe**

Teräsyhtiö Outokumpu (2021a) on yli sadan vuoden ajan jalostanut monia eri metalleja Suomessa ja ulkomailla, nykyinen tuotanto keskittyy ruostumattomaan teräkseen. Outokummun liikevaihto oli 5,64 miljardia euroa vuonna 2020. Outokummun (2021b) päätuote ruostumaton teräs on täysin kierrätettävissä, ja yritys on verkkosivujensa mukaan maailman johtava vastuullisen ruostumattoman teräksen tuottaja. Outokumpu on sitoutunut Pariisin ilmastokokouksessa asetettuun 1,5 asteen tavoitteeseen ja sen tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Outokumpu (2021c) on laatinut ja julkaissut vuosittaista vastuullisuusraporttia vuodesta 2007 lähtien, dokumentti on toisina vuosina nimetty vastuullisuusraportiksi ja toisina vastuullisuusarvioinniksi. Vuodesta 2016 lähtien se on julkaistu vastuullisuusarvioinnin nimellä. Outokumpu (2021d) on sitoutunut toimimaan vastuullisesti ja eettisesti kaikessa liiketoiminnassaan. Toimitusjohtaja Heikki Malinen summaa olevan kaikkien outokumpulaisten vastuulla varmistaa, että liiketoimintaa harjoitetaan rehellisesti.

Iso-Britannialainen Tata Steel Europe (2021a, 2021b, 2021c) mainitsee verkkosivuillaan olevansa maailman johtava vastuullisen teräksen tuottaja. Yritys on yksi Euroopan suurimpia teräksentuottajia ja sen liikevaihto oli 7,1 miljardia euroa vuonna 2020. Yrityksen missio on olla Euroopan johtava teräksentuottaja, jonka liiketoiminta on kaikin tavoin vastuullista. Yrityksen strategia on linjassa liiketoiminnalleen olennaisten YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Vastuullisuustyössä Tata Steel Europe keskittyy varmistamaan käyttämiensä raakamateriaalien hankkimisen vastuullisilta toimittajilta, olemaan hiilineutraalin teräksentuotannon edelläkävijä sekä auttamaan asiakkaitaan muuttamaan arvoketjujaan entistä vastuullisemmiksi. Yritys on sitoutunut vähentämään päästöjään 30 % Iso-Britanniassa ja 40 % Alankomaissa vuoteen 2030 mennessä, sekä saavuttamaan hiilineutraaliuden vuoteen 2050 mennessä. Yritys laatii ja julkaisee vastuullisuusraportin verkkosivuillaan, mutta raportti on melko suppea muihin työssä tarkasteltaviin raportteihin verrattuna.

### 3.2 Tapausyritysten vastuullisuusraportointi

EU-direktiivi muiden kuin taloudellisten tietojen raportointivelvollisuudesta velvoittaa alueen suuryrityksiä raportoimaan vuosittain siitä, miten ne huolehtivat ympäristöasioista, sosiaalisista asioista, henkilöstöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta sekä korruption ja lahjonnan torjumisesta. Tästä johtuen tapausyrityksistä kaikki EU-alueen yritykset laativat vastuullisuusraportin. Yhdysvaltalainen Otis on tapausyrityksistä ainoa, joka ei laadi tai julkaise vastuullisuusraporttia. Vertailussa käytetyt vastuullisuuskäytännöt ja luvut löytyvät yrityksen vuosiraportista (Otis 2021c). Kaikki eurooppalaiset tapausyritykset laativat vastuullisuusraporttinsa GRI-standardien pohjalta. Standardin noudattamisen ajatellaan helpottavan vastuullisuustietojen yritysten välistä vertailua (taulukko 2).

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
Julkais- taan verk- kosivuilla	x		x	x	x	x
Noudattaa GRI-stan- dardia	x		x	x	x	x

Taulukko 2. Vastuullisuusraportin laatiminen ja julkaisu

Kaikki pohjoismaiset tapausyritykset noudattavat vastuullisuustyössään YK:n Global Compact -periaatteita. Periaatteet pohjautuvat YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen, ILO:n Työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevaan julistukseen, YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskevaan julistukseen sekä YK:n Korruption vastaiseen yleis-sopimukseen. Global Compact -periaatteisiin sitoutuessaan yrityksen sitoutuvat myös edellä mainittuihin julistuksiin ja sopimuksiin. Kaikki muut tapausyritykset ovat sitoutuneet ainakin omalle toiminnalleen olennaisimpiin YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin paitsi Neste. Molemmat työssä tarkasteltavat hissivalmistajat sekä öljy-yhtiöistä Equinor ovat sitoutuneet Pariisin ilmasopimuksen tavoitteisiin. Öljy-yhtiöt sekä teräsyhtiöistä Outokumpu ovat sitoutuneet YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeviin periaatteisiin. Kone ja Equinor ovat lisäksi sitoutuneet TCFD -raportointisuositukseen, jotka korostavat niitä toimia, joilla yritys huomioi ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä hallinnossaan (taulukko 3).

	<b>Kone</b>	<b>Otis</b>	<b>Neste</b>	<b>Equinor ASA</b>	<b>Outo- kumpu</b>	<b>Tata Steel Europe</b>
<b>Sitou- mukset</b>	YK:n Glo- bal Com- pact -peri- aatteet, YK:n kes- tävän ke- hityksen tavoitteet, Pariisin il- mastoso- pimuksen tavoitteet, Science Based Targets - aloite, TCFD -ra- portointi- suosituk- set	Olennai- simmat YK:n kes- tävän ke- hityksen tavoitteet, Pariisin il- mastoso- pimuksen tavoitteet	YK:n Glo- bal Com- pact -peri- aatteet, YK:n yri- tyksiä ja ihmisoi- keuksia koskevat periaat- teet	YK:n Glo- bal Com- pact -peri- aatteet, ja yrityksiä ja ihmisoi- keuksia koskevat periaat- teet, Olen- naisimmat YK:n kes- tävän ke- hityksen tavoitteet, Pariisin il- mastoso- pimuksen tavoitteet, TCFD- ra- portointi- suosituk- set	YK:n Glo- bal Com- pact -peri- aatteet, YK:n yri- tyksiä ja ihmisoi- keuksia koskevat periaat- teet	Olennai- simmat YK:n kes- tävän ke- hityksen tavoitteet
<b>Sertifi- kaatit</b>	ISO 14001, ISO 9001, OHSAS 18001	Kaikki toi- minnot ISO 14001 sertifioitu vuoteen 2025 mennessä	ISO 14001, ISO 9001, ISO 45001, RSPO, ISCC	ISO 31000	ISO 14001, ISO 9001, ISO 14021	

Taulukko 3. Vastuullisuusraportoinnin sitoumukset ja sertifikaatit

## Ympäristövastuu

Kaikki muut tapausyritykset paitsi yhdysvaltalainen Otis ovat asettaneet toiminnalleen julkiset hiilineutraalisuustavoitteet. Kotimaisilla Koneella ja Nesteellä on otannan kunnianhimoisimmat tavoitteet saada oma toiminta hiilineutraaliksi jo 2030-luvulla, muilla yrityksillä tavoite on asetettu vuoteen 2050. Päästötavoitteina molemmilla hissiyhtiöillä ja öljy-yhtiöistä Nesteellä on puolittaa oman toiminnan päästöt vuoteen 2030 mennessä, muiden yritysten tavoitteet ovat pienempiä tai pidemmällä aikavälillä (taulukko 4). Neste (2021f) on tapausyrityksistä ainoana asettanut tavoitteekseen myös luontokadon torjumisen, ja pyrkii siihen että liiketoiminnan myönteiset luontovaikutukset kasvatetaan haitallisia vaikutuksia suuremmiksi vuoteen 2040 mennessä.

	<b>Kone</b>	<b>Otis</b>	<b>Neste</b>	<b>Equinor ASA</b>	<b>Outo- kumpu</b>	<b>Tata Steel Europe</b>
<b>Päästö- tavoitteet</b>	Omassa toiminnassa 50 % ja tuotteiden osalta 40 % vähennykset vuoteen 2030 mennessä	Omassa toiminnassa 50 % vähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 2019 tasosta	50 % vähennys vuoteen 2030 mennessä vuoden 2019 tasosta	50 % vähennys meriliikenteen päästöihin Norjassa vuoteen 2030 ja muualla vuoteen 2050 mennessä	20 % vähennys vuoteen 2023 mennessä	30 % vähennys Iso-Britanniassa ja 40 % vähennys Alankomaissa vuoteen 2030 mennessä
<b>Hiili- neutraali- suus- / nettonol- latavoite</b>	Vuoteen 2030 mennessä toiminta hiili-neutraalia		Vuoteen 2035 mennessä tuotanto ja 2040 mennessä koko arvo- ketju hiili- neutraalia	Vuoteen 2050 mennessä	Vuoteen 2050 mennessä	Vuoteen 2050 mennessä

Taulukko 4. Yrityskohtaiset päästö- ja hiilineutraalisuustavoitteet

Yritysten materiaali- ja polttoainekulutuksesta, energian- ja vedenkulutuksesta sekä tuotetuista jätemääristä löytyy julkiset luvut vain kotimaisten yritysten osalta, Equinorin osalta löytyy kuitenkin tieto energiankulutuksesta, ja Tata Steel Europen osalta käytetyistä materiaaleista, vedenkulutuksesta sekä tuotetuista jätteistä. Ilmoitettuja lukuja vertaamalla voidaan huomata Nesteen raaka-ainekulutuksen olevan muita suurempaa, mutta toisaalta Otisin ja Equinorin raaka-ainekulutuksen lukuja ei ole julkisena lainkaan saatavilla, ja ainakin Equinorin kohdalla tuon luvun voidaan olettaa olevan huomattavasti suurempi (taulukko 5).

Energiankulutusta tarkasteltaessa voidaan huomata Equinorin kuluttavan energiaa yli kymmenkertaisen määrän verrattuna muihin tapausyrityksiin, joiden kohdalla luku oli saatavilla. Toki yrityksen liikevaihtokin on muihin verrattuna moninkertainen, mutta ei kuitenkaan monikymmenkertainen. Vedenkulutus taas on teräsyhtiöillä monikymmenkertaisesti suurempaa kuin esimerkiksi kotimaisella hissiyrityksellä. Myös jätevesien määrä on Outokummulla suuri, ja vaikka lukua ei ollut julkisesti saatavilla, todennäköisesti näin olisi myös sen verokkiyrityksellä Tata Steel Europella. Koska suurin osa ulkomaisten tapausyritysten luvuista puuttuu julkisista raporteista, ei aineiston tästä osasta voida tehdä tämän kummempia johtopäätöksiä.

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
<b>Käytetyt materiaalit</b>	1,6 milj. tonnia		18,2 milj. tonnia		4,8 milj. tonnia	10 milj. tonnia
<b>Käyt. polttoaineet</b>	408 200 MWh		8,6 milj. MWh		3,3 milj. MWh	
<b>Energiankulutus</b>	81 600 MWh		3,3 milj. MWh	65 milj. MWh	4,3 milj. MWh	
<b>Vedenkulutus</b>	315 300 m <sup>3</sup>		8,5 milj. m <sup>3</sup>		52,1 milj. m <sup>3</sup>	54,7 milj. m <sup>3</sup>
<b>Jätteitä</b>	39 600 tonnia		112 000 tonnia		2,1 milj. tonnia	458 000 tonnia
<b>Jätevettä</b>	8 000 tonnia		8,8 milj. m <sup>3</sup>		22 milj. m <sup>3</sup>	

Taulukko 5. Käytetty materiaali, energia ja vesi, tuotetut jätteet

Tapausyritysten hiilidioksidin ilmastovaikutuksia voidaan vertailla vain eurooppalaisten yritysten osalta, sillä yhdysvaltalaisen Otisin kohdalta lukua ei ollut julkisena saatavilla. Saatavilla olleiden lukujen pohjalta nähdään norjalaisen öljy-yhtiö Equinorin päästöjen olevan sekä yrityksen oman toiminnan että koko arvoketjun osalta verrokkiyrityksiä huomattavasti suuremmat (taulukko 6). Equinorilla oli myös tapausyritysjoukon maltillisimmat päästövähennystavoitteet, joten tässä kohtaa voidaan nähdä selkeä paikka yrityksen vastuullisuustavoitteiden kiristämiseksi. Vastuullisuusraportissaan yritys myöntääkin, etteivät sen tähän mennessä asettamat tavoitteet riitä kyseisellä aikataululla (Equinor 2021c).

	<b>Kone</b>	<b>Otis</b>	<b>Neste</b>	<b>Equinor ASA</b>	<b>Outo- kumpu</b>	<b>Tata Steel Europe</b>
<b>Toimin- nan hiili- jalanjälki</b>	135 100 tonnia CO <sub>2</sub> e		3,5 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	13,5 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	2,5 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	Oman toi- minnan ja arvoketjun
<b>Arvoket- jun hiili- jalanjälki</b>	14,1 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e		48 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	250 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e, me- riliiken- teen pääs- töt 4,8 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	2,2 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e	yhteenlas- kettu hiili- jalanjälki 19,8 milj. tonnia CO <sub>2</sub> e

Taulukko 6. Yritysten oman toiminnan ja arvoketjun hiilijalanjäljet

Yritysten tuotteilla ja palveluilla, sekä sillä miten ne täyttävät niille asetettuja kestävän kehityksen kriteerejä, on myös suuri rooli yritysten vastuullisuustyössä. Kaikki kotimaiset tapausyritykset mainitsevat vastuullisuusraporteissaan erikseen ne tuotteet ja palvelut, jotka vastuullisuuden avulla luovat arvoketjuille lisäarvoa. Koneen kohdalla kestävä kehitys näkyy tuotteiden parhaimmassa mahdollisessa energiatehokkuudessa sekä elinkaaripalveluiden osuudessa liikevaihdosta: 32 % yrityksen liikevaihdosta syntyy huoltopalveluista ja 14 % vanhojen käytössä olevien hissien modernisoinnista. Neste luo innovaatiotoiminnoissaan jatkuvasti uudenlaisia uusiutuvia ja kierrätettäviä polttoaineita, sekä raaka-aineita teollisuuden käyttöön. Outokummun tuottamasta ruostumattomasta teräksestä 92,5 % on kierrätettyä. Myös Tata Steel Europe mainitsee raportissaan yrityksen oman arvion mukaan kaikkien

vuonna 2020 suunniteltujen tuotteiden olevan vastuullisia, ja 77 % vuonna 2020 lanseeratujen uusien tuotteiden olevan kestävän kehityksen mukaisia (taulukko 7).

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
<b>Tuotteet</b>	14 hissiä ja 4 liuku-porrasta ja -käytävää korkeim-massa energiate-hokkuus-luokassa		Neste MY uusiutuva diesel™ - polttoaine, Neste RE 100 % uu-siutuva ja kierrätetty raaka-aine muovi- ja kemikaali-tuotan-toon		92,5 % ruostu-matto-masta te-räksestä kierrätet-tyä	Kaikki vuonna 2020 suunnitel-lut uudet tuotteet yrityksen oman ar-vion mu-kaan vas-tuullisia, 77 % vauhdittaa kestävää kehitystä
<b>Palvelut</b>	Huolto 32 % ja mo-dernisointi 14 % liike-vaihdosta					

Taulukko 7. Yritysten kestävän kehityksen mukaiset tuotteet ja palvelut

### Sosiaalinen vastuu

Tapausyrityksillä on toimialasta riippuen hyvin erilaisia henkilöstömääriä eri puolilla maail-maa. Yhdysvaltalainen Otis on yrityksistä ainoa, jonka henkilöstömäärää ei löytynyt verk-kosivuilta tai vuosikertomuksesta. Koska se on liikevaihdoltaan samaa luokkaa kotimaisen verrokkiyrityksensä Koneen kanssa, sen voidaan ajatella työllistävän vähintään saman ver-ran työntekijöitä maailmanlaajuisesti. Kaikilla muilla tapausyrityksillä paitsi Tata Steel Euro-pella on käytössään eettiset ohjeet. Otisilla ja Nesteellä on käytössään erilliset eettiset

ohjeet myös toimittajille. Lisäksi sekä Koneen, Nesteen että Equinorin raporteissa on merkinnät siitä, kuinka suuri osa yritysten henkilöstöstä on eettisiin ohjeisiin perehdytetty (taulukko 8.)

	<b>Kone</b>	<b>Otis</b>	<b>Neste</b>	<b>Equinor ASA</b>	<b>Outokumpu</b>	<b>Tata Steel Europe</b>
<b>Henkilöstömäärä</b>	61 380		4 833	21 245	9 915	20 379
<b>Eettinen ohjeistus</b>	Koneen eettinen ohjesääntö, Verkko-koulutuksen suorittanut 96 % henkilöstöstä	Supplier Code of Conduct, Supplier Quality Manual	Nesteen eettiset säännöt, Toimittajien eettisten ohjeiden koulutus 110 työntekijälle	Code of Conduct verkko-koulutuksen suorittanut 87 % henkilöstöstä	Code of Conduct	

Taulukko 8. Yritysten eettinen ohjeistus

Kaikilla kotimaisilla tapausyrityksillä sekä yhdysvaltalaisella Otisilla on jo käytössään anonyymit ilmoituskanavat sekä yritysten sisäisille että ulkoisille sidosryhmille (taulukko 9). Equinorilla ja Tata Steel Europella tällaisia ilmoituskanavia ei vielä ole. Kaikki tarkasteltavat kotimaiset yritykset ovat YK:n Global Compact periaatteiden myötä sitoutuneet noudattamaan YK:n yleismaailmallisia ihmisoikeuksia kaikessa toiminnassaan. Sitä vastoin ulkomaisista verrokkiyrityksistä yksikään ei ilmoittanut sitoutuneensa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen tai ILO:n työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevaan julistukseen.

Neste on arvioinut mahdolliset aukot pakkotyön torjunnassa ja palmuöljytuotannon siirto-työvoiman käytössä. Nesteen tavoitteena onkin luoda tasavertainen ja osallistava arvoketju vuoteen 2030 mennessä (Neste 2021c, 2021e). Outokumpu mainitsee vastuullisuusraportissaan Finnwatchin (2021b) keväällä julkaiseman raportin päästöjen ulkoistamisesta ja alkuperäiskansojen oikeuksista. Raportissa keskityttiin erityisesti juuri Outokummun toimitusketjuihin Brasiliassa. Outokumpu kertoo vastuullisuusraportissa ottavansa nämä esille

nostetut epäkohdat vakavasti, sekä aikovansa jatkaa tapauksen tutkimista ja seuranta. Yritys on myös jo aloittanut YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden jalkauttamisen kaikkeen liiketoimintaansa (Outokumpu 2021c).

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
<b>Ihmisoikeudet ja pakkotyön torjunta</b>	YK:n Global Compact periaatteet		YK:n Global Compact periaatteet		YK:n Global Compact periaatteet	
<b>Ilmoituskanava</b>	Compliance Line raportointikanava	Webline raportointikanava	Ethics online -raportointikanava		O'net ja Speak Up -raportointikanavat	

Taulukko 9. Yritysten ihmisoikeudet ja pakkotyön torjunta

### Taloudellinen vastuu

Kaikki tässä työssä tarkasteltavat yritykset vakuuttavat raporteissaan noudattavansa hyvää hallintotapaa. Kaikki muut yritykset ovat julkisesti sitoutuneet myös korruption vastaiseen toimintaan paitsi Tata Steel Europe. Muut tapausyritykset ovat liikevaihdon tasalla suunnilleen saman suuruisia verrokkiyritystensä kanssa paitsi norjalainen öljy-yhtiö Equinor. Equinor on huomattavasti muita tarkasteltavia yrityksiä suurempi yritys, jonka liikevaihto on keskimäärin nelinkertainen verrattuna muihin yrityksiin. Equinorin tuottama liikevoitto on myös noin kolminkertainen muihin yrityksiin verrattuna. Tämä ero on otettava huomioon verrattaessa tapausyritysten taloudellisia tunnuslukuja ja liiketoiminnan kannattavuutta.

Oman pääoman tuotto prosenttia käytetään mittaamaan toiminnan kannattavuutta, ja erityisesti yritysten omistajat ja sijoittajat seuraavat sen kehitystä. Tuotto-odotukset vaihtelevat toimialoittain, ja yleisesti ottaen raaka-ainetuottajilla, kuten tässä työssä tarkasteltavilla teräsyhtiöillä, tuotto-odotukset ovat muita toimialoja pienemmät. Erilaisten toimialojen takia työssä tarkasteltavien yritysten liiketoiminnan kannattavuutta on hankala verrata. Outokumpun miinusmerkkinen tuotto prosentti ei suoraan tarkoita sitä, että sen liiketoiminta olisi kannattamatonta. Tata Steel European oman pääoman tuotto prosenttia taas ei löytynyt julkisena. Muiden yritysten luvuista voidaan ajatella molempien hissiyritysten tuotto prosenttien

olevan erinomaisella tasolla, Equinorin hyvällä tasolla ja Nesteenkin tyydyttävällä tasolla (taulukko 10).

	<b>Kone</b>	<b>Otis</b>	<b>Neste</b>	<b>Equinor ASA</b>	<b>Outo- kumpu</b>	<b>Tata Steel Europe</b>
<b>Liike- vaihto</b>	9,9 mrd. €	11,3 mrd. €	11,75 mrd. €	40 mrd. €	5,64 mrd. €	7,1 mrd. €
<b>Liike- voitto</b>	1 213 milj. €	807 milj. €	828 milj. €	3,11 mrd. €	250 milj. €	89,99 milj. €
<b>Oman pääoman tuotto</b>	29,7 %	21 %	11,8 %	18,7 %	-4,7 %	
<b>Korruptio- vastainen toiminta</b>	YK:n Glo- bal Com- pact peri- aatteet	Yrityksen laatimat periaat- teet ja ta- voitteet	YK:n Glo- bal Com- pact peri- aatteet	Anti-Cor- ruption Compli- ance Program	YK:n Glo- bal Com- pact peri- aatteet	

Taulukko 10. Yritysten korruption vastainen toiminta

### 3.3 Tapausyritysten vastuullisuusviestintä

Vastuullisuusviestintää tehdessä yrityksissä otetaan sidosryhmien erilaiset viestintätarpeet huomioon, ja mietitään etukäteen millaista vaikutusta viestinnällä haetaan. Tapausyritysten vastuullisuusraportteja ja -viestintää tarkastellessa huomio kiinnittyy ensimmäiseksi siihen, miten erilaisia viestintäkulttuureita yrityksillä voi olla. Teoriaosassa määriteltiin hyvä ja vaikuttava vastuullisuusviestintä avoimeksi ja johdonmukaiseksi sekä konkreettiseksi ja kunnianhimoiseksi. Tapausyrityksistä parhaiten nämä kohdat täyttyvät Nesteen vastuullisuusviestinnässä. Yrityksen verkkosivuilta löytyvistä raporteista näkee, että vastuullisuusviestintä on vaatinut vuosien pitkäjänteisen työn. Yrityksen vastuullisuusviestinnässä on mukana asioita, joita tavoitellaan, mutta joita ei vielä olla saavutettu. Vastuullisuusraportissa yritys kertoo toteutuneiden tekojen lisäksi myös tavoitteista ja visioista. Yhdysvaltalaisen hissiyrityksen Otisin vastuullisuusviestintä on tarkasteltavista yrityksistä vähäisintä ja jopa puutteellista. Kaikkien muiden tarkasteltavien yritysten vastuullisuusviestintä asettuu näiden kahden välille (taulukko 11).

## Verkkosivut

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
<b>Vastuullisuusraportti julkaistaan verkkosivuilla</b>	x		x	x	x	x
<b>Vastuullisuuskäytännöt ja -periaatteet, jotka verkkosivuilta löytyvät</b>	Koneen omat ympäristö- ja terveysjulistukset, vihreän ja kestävän kehityksen mukaisen rakentamisen luokitukset ja sertifiikatit, monimuotoisuus- ja osallisuusstrategia, eettiset liiketoimintatavat	Otisin omat vastuullisuustavoitteet	Nesteen eettiset säännöt, vastuullisuuspolitiikka, vastuullisuusperiaatteet, vastuullisen hankinnan periaate, ihmisoi-keusperiaatteet, eettiset säännöt toimittajille	Equinorin omat vastuullisuustavoitteet	Outokumpun vastuullisuusstrategia, ympäristöstrategia, yhteiskuntastrategia, hallintostrategia, kairosvastuullisuus, artikkeleita hiilijalanjälkien vertailusta, kestävästä kehityksestä, hiilineutraaliudesta	Tata Steel European omat vastuullisuustavoitteet, kestävän kehityksen tavoitteet ja tulevaisuuden visiot

Taulukko 11. Yritysten verkkosivuilta löytyvä vastuullisuusviestintä

Vastuullisuusviestintää tehdään myös yritysten sisäisille sidosryhmille, mutta tässä opin- näytetyössä tarkastellaan raporttien lisäksi yritysten julkista, usein ulkoisille sidosryhmille suunnattua vastuullisuusviestintää. Yritysten verkkosivujen lisäksi tarkastellaan erityisesti yritysten sosiaalisen median kanavia, jotka ovat verkkosivujen lisäksi yritysten näkyvimmit digitaaliset viestintäkanavat. Kaikilla tarkasteltavilla yrityksillä on käytössään muutamia eri sosiaalisen median kanavia. Vain yhdellä yrityksellä oli verkkosivujen ja sosiaalisen median kanavien lisäksi blogi, joka jäi tästä tarkastelusta pois. Kaikilla tapausyrityksillä on käytös- sään Twitter-tili, viidellä Facebook-, LinkedIn- ja YouTube-tilit, ja kolmella yrityksistä on li- säksi Instagram-tili. Instagram on käytetyistä kanavista erityisesti juuri kuvajulkaisupalvelu, mutta kaikki tarkasteltavat yritykset käyttivät kuva- ja videosisältöjä kaikissa käyttämässään sosiaalisen median kanavissa (taulukko 12).

### Sosiaalisen media kanavat

	Kone	Otis	Neste	Equinor ASA	Outo- kumpu	Tata Steel Europe
<b>Facebook</b>	Kuvitettuja juttuja epäkoh- dista, jotka vaa- tivat rat- kaise- mista, hiili- neutraali- suusta- voitteista ja toimin- taohjel- mista	Kuvitettuja juttuja mo- ninaisuus ja osalli- suus tee- mojen li- säyksestä työympä- ristöön, vinkkejä tuotteiden turvalli- seen käyt- töön	Kuvitettu kysely jää- raappojen ja harjojen kierrätys materiaa- lien osuu- desta, ku- vitettuja vinkkejä / arvontoja uusiutu- vista polt- toaineista	Videokuva- tettu juttu yhteistyö- kumppa- nin kierto- talouspilo- tista, kuvi- tettu nosto parhaan työnanta- jan palkin- nosta, ku- vitettu juttu tuuli- puiston ra- kentami- sesta	Kuvitettuja ja video- kuvitettuja juttuja kestä- västä ke- hityk- sestä, päästövä- hennyk- sistä, tuo- teyhteis- työstä par- fyyminal- mistajan kanssa	

<b>LinkedIn</b>	Kuvitettuja juttuja op- pilaitosyh- teistyöstä ja tutki- muksista		Kuvitettuja ilmaston- muutok- sen torju- jien ja Nesteen nettonolla- tavoitteen esitteleviä pitkiä jut- tuja	Kuvitettuja ja video- kuvitettuja juttuja yh- teistyö- kumppa- neiden päästöta- voitteista sekä vä- hähiilisistä polttoai- neista	Kuvitettuja ja video- kuvitettuja juttuja kestä- västä ke- hityk- sestä, työ- turvalli- suudesta ja päästö- vähennyk- sistä	Kuvitettuja juttuja päästövä- hennyk- sistä ja tuotteiden ympäristö- vaikutuk- sista
<b>Twitter</b>	Yhteistyö- kumppa- neiden ja asiakkai- den artik- keleiden jakoja, palkinto- jen ja tun- nustusten nostoa	Kuvitettuja vinkkejä tuotteiden turvalli- seen käyt- töön sekä käsidesin käyttöön	Kuvitettuja nostoja palkin- noista ja tunnustuk- sista, yh- teistyö- kumppa- neiden il- mastote- kojen ja- koja	Kuvitettuja juttuja tuu- lipuisto- hank- keista ja metaa- nipäästö- jen rajoi- tuksista	Kuvitettuja ja video- kuvitettuja juttuja tu- loksente- osta ja päästövä- hennyk- sistä	Kuvitettuja juttuja päästövä- hennyk- sistä ja nettonolla- tavoit- teista
<b>YouTube</b>	Älyhissien ja -ratkai- sujen käyttö- vinkkejä, sekä his- sien tur- vallisuus ja	Työnteki- jöiden ker- tomia tuot- teiden lempiomi- naisuuksia		Esittelyvi- deoita uu- siutuvista ja vähähii- lisistä tuotteista, sekä yri- tyksen	Esittelyvi- deoita kierräte- tyistä ma- teriaa- leista ja	Asiantun- tijakes- kuste- luista vas- tuullisuu- desta

	esteettö- myysvink- kejä			ilmastotie- kartasta	päästövä- hennyssi- toumuk- sista	
<b>In- stagram</b>		Julkaisu parhaan asiakas-kokemuksen kilpailun finaali-paikasta, kuvia tulevista ja menneistä projekteista		Julkaisuja aurin-koener-giahank-keista, kumppa-nuuksista ja päästö-vähennyk-sistä	Julkaisuja päästövä-hennyk-sistä sekä hankkei-den ja tuotteiden ympäristö-vaikutuk-sista	

Taulukko 12. Yritysten sosiaalisesta mediasta löytyvä vastuullisuusviestintä

Sosiaalisen median kanavien juttutyypit vaihtelivat osalla tapausyrityksistä kanavasta riippuen, ja ammattikäyttöön mielletyissä Twitterissä ja LinkedInissä julkaisut selkeästi olivat osoitettu yritysten yhteistyökumppaneille, omistajille ja sijoittajille. Nesteen Facebook-sivu on yrityksen muusta vastuullisuusviestinnästä poiketen selkeästi suunnattu kuluttaja-asiakkaalle, erityisesti autoilijoille, ja siellä korostuvatkin muut kuin vastuullisuusaiheet. Vastuullisuusaiheet vaihtelivat kaikkien tarkasteltujen yritysten sosiaalisen median kanavilla päästötavoitteista ja turvallisuusvinkeistä työntekijähaastatteluihin ja asiantuntijalausuntoihin. Kaikkien yritysten kohdalla vastuullisuusraportista ja verkkosivuilta tutut yrityksen visuaaliset elementit jatkuivat johdonmukaisina myös sosiaalisen median kanavilla. Yhtenäisten visuaalisten elementtien käyttäminen helpottaa monimutkaisilta tuntuvien vastuullisuusaiheiden hahmottamista ja muistamista.

## 4 Yhteenveto

Vastuullisuus nähdään yhä tärkeämpänä ilmiönä maailmanlaajuisesti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli vastata tutkimuskysymykseen siitä, miten vastuullisuustyötä voidaan edistää kilpailuedun saavuttamiseksi, sekä alakysymyksiin siitä, mikä on vastuullisuustyön ja viestinnän suhde, miten tärkeäksi vastuullisuustyö koetaan ja mitkä seikat vaikuttavat siihen miten vastuulliseksi yritys koetaan. Vastuullisuus aiheena on laaja ja haasteena työssä oli-kin rajata aihetta tarpeeksi, jotta fokus pysyisi tutkimuskysymyksissä. Opinnäytetyössä aineistona käytettiin tapausyritysten vastuullisuusraportteja sekä yritysten muuta verkosta löytyvää vastuullisuusviestintää. Käytetty aineisto on digitaalisena julkaistuja raportteja ja ohjeistuksia sekä yritysten sosiaalisen median kanavien vastuullisuusaiheisia julkaisuja. Yritysten vastuullisuustyö tarvitsee tuekseen kattavampaa kansainvälistä sääntelyä, mutta yritykset itse voivat myös tehdä paljon kilpailuetua lisääviä vastuullisuustoimia. Opinnäytetyön tulokset tukevat myös teorioiden näkökulmia vastuullisuustyön merkityksestä ilmasto-työssä ja yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseksi.

Opinnäytetyö eteni teoriaosuuden kirjallisuuden keräyksestä ja rajauksesta melko jouhevasti empiirisen aineiston valintaan ja läpikäymiseen. Työssä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää ja analysoitavat tiedot poimittiin aineistosta ja järjesteltiin huolellisesti taulukoihin. Aineistosta poimittiin vastuullisuusteot, joita tapausyritykset vastuullisuustyössään jo tekevät, sekä sellaiset seikat, jotka vastuullisuustyössä ja -viestinnässä voitaisiin tehdä toisin. Tutkimusotanta on pieni, eikä tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkien alojen kaikkia yrityksiä, mutta aineiston pohjalta tehtyjen havaintojen ja tulkintojen avulla aiheesta voitiin nostaa joitakin tulevaisuudennäkymiä ja trendejä. Vastuullisuuskysymykset nähdään etenkin eurooppalaisissa yrityksissä tärkeinä ja yrityksillä on hyvin kunnianhimoisiakin päästö- vähennystavoitteita. Yritykset voivat edistää kilpailuetuaan kehittämällä kestävästä kehityksen mukaisia uusia tuote- ja palveluinnovaatioita, resurssitehokkaita uusia prosesseja sekä sidosryhmiään paremmin palvelevia tapoja vastuullisuusviestintään.

Teoriaosuudessa esille nostetut uudemmat vastuullisuusaiheet, kuten liiketoiminnan luontovaikutukset, pakkotyön torjumisen ja digitaalinen vastuu, eivät juurikaan vielä näkyneet empiirisessä aineistossa. Digitaalista vastuullisuutta ei mainittu yhdenkään tapausyrityksen vastuullisuusraportissa tai -viestinnässä, ja pakkotyön torjumisen sekä luontovaikutusten arviointi mainittiin vain yhden yrityksen vastuullisuusraportissa. Neste on tapausyrityksistä ainoana asettanut tavoitteekseen luontokadon torjumisen, ja pyrkii kasvattamaan liiketoimintansa myönteiset luontovaikutukset haitallisia vaikutuksia suuremmiksi vuoteen 2040 mennessä. Neste on myös tarkasteltavista yrityksistä ainoa, joka on arvioinut mahdolliset

liiketoimintansa aukot pakkotyön torjunnassa. Tutkimuksen suurin rajoite onkin aineiston rajaamisessa julkisiin raportteihin. Aineiston rajaaminen julkisiin vastuullisuusraportteihin ja vastuullisuusviestintään antaa vastuullisuudesta vain yritysten etukäteen valikoimaa tietoa. Yritykset pyrkivät rakentamaan viestinnällä yrityksestä positiivista mielikuvaa, mikä asettaa aineistossa esitetylle tiedolle rajoitteita. Aineiston keruussa ja analysoinnissa otettiin huomioon se, että yritykset itse päättävät mitä ne vastuullisuustyöstään kertovat ja mitä jättävät kertomatta.

Analyysin tuloksena voidaan nähdä se, että vaikka kaikki vastuullisuusraportin laativat tapausyritykset noudattavat raportin laatimisessa GRI-standardia, se ei tarkoita että raportit olisivat suoraan verrattavissa toisiinsa. GRI-standardin viitekehys ei myöskään poista aineiston tulkinnanvaraisuutta. Vastuullisuustekojen mittaamiseen ja vertailuun tarvitaankin entistä yhtenäisempiä menetelmiä ja välineitä, joiden avulla voidaan kerätä ja tuottaa aidosti vertailukelpoista tietoa. Viestiminen olennaisista asioista lisää myös yritysten uskottavuutta. Osa työssä tarkasteltavista yrityksistä olikin jo kartoittanut omalle liiketoiminnalleen olennaisimmat vastuullisuuskäytännöt. Alakysymyksiin siitä, mikä on vastuullisuustyön ja viestinnän suhde, miten tärkeäksi vastuullisuustyö koetaan, ja mitkä seikat vaikuttavat siihen miten vastuulliseksi yritys koetaan ei tuloksista löytynyt vielä kunnolla vastauksia. Vastauksia näihin kysymyksiin voisi hankkia jatkotutkimuksella esimerkiksi teemahaastatteluiden avulla. Jatkotutkimuksessa voisi olla kiinnostavaa syventyä myös tarkastelemaan yritysten vastuullisuustavoitteiden tarkempia aikatauluja ja mittareita.

Opinnäytetyö lähti liikkeelle kiinnostuksesta selvittää, millä tavoin yritykset voisivat saavuttaa kilpailuetua vastuullisuustyöllään, ja toisaalta millä tavoin ne kertovat omasta vastuullisuustyöstään. Vastuullisella liiketoiminnalla on iso rooli yrityksen yrityskuvan ja maineen rakentamisessa. Jos vastuullisuustyön avulla halutaan luoda yritykselle uusia liiketoimintamahdollisuuksia, kannattaa vastuullisuustyössä kuitenkin toimia edelläkävijänä. Yritysten tulee aiempaa selkeämmin myös oikeuttaa luonnonvarojen ja yhteiskunnan resurssien hyödyntäminen sidosryhmilleen. Yksi tapa saavuttaa kilpailuetua ja samalla uusintaa sosiaalista toimilupansa on yrityksen liiketoiminnan kädenjäljen kasvattaminen. Kädenjälkeä voidaan kasvattaa muun muassa poistamalla kasvihuonekaasuja ilmakehästä, kompensoimalla jo aiheutettuja päästöjä, optimoimalla vedenkäyttöä, minimoimalla raaka-aineiden käytön sekä tekemällä yrityksen ympäristövaikutusten arvioinnin ja ennallistamalla ekosysteemejä.

Tutkimusaineistoa tarkastellessa vahvistui jo teoriaosuuden pohjalta muodostunut käsitys siitä, että kotimaiset yritykset ovat vastuullisuustyön edelläkävijöitä. Otannan suomalaisten

yritysten vastuullisuusraportit esittelivät yksityiskohtaisempia kuvauksia vastuullisista prosesseista ja tuotantotavoista. Myös päästötavoitteet ja hiilineutraalisuustavoitteet olivat kottimaisilla yrityksillä keskimääräistä kunnianhimoisempia. Monet aineiston raporteissa esitetyistä tavoitteista ovat kuitenkin hyvin pitkälle aikajänteelle asetettuja, ja jotta yritysten vastuullisuustyö ja siitä viestiminen olisi entistä uskottavampaa, voisi olla hyvä tehdä pienempiä välitavoitteita ja toimenpiteitä, joiden etenemisestä vastuullisuusviestinnällä sitten voitaisiin tiedottaa.

## Lähteet

Ahlvik, L. & Huhtala, A. 2021. Kansantaloudellinen aikakauskirja. Vol. 117 (2), 311–320. Viitattu 4.7.2021. Saatavissa [https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2021/06/KAK\\_2\\_2021\\_WEB-177-186.pdf](https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2021/06/KAK_2_2021_WEB-177-186.pdf)

Ahvenharju, S., Pouru-Mikkola, L., Minkkinen, M. ja Ahlqvist, T. 2020. Tulevaisuustiedon lähteillä - Analyysi ennakointiraporteista ja tulevaisuuden ilmiöistä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2020. Viitattu 23.6.2021. Saatavissa [https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj\\_6+2020.pdf](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_6+2020.pdf)

Dasgupta, P. 2021. The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. Full report. Lontoo: HM Treasury. Viitattu 5.7.2021. Saatavissa [http://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/962785/The\\_Economics\\_of\\_Biodiversity\\_The\\_Dasgupta\\_Review\\_Full\\_Report.pdf](http://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/962785/The_Economics_of_Biodiversity_The_Dasgupta_Review_Full_Report.pdf)

Eduskunta. 2021. Whistleblower-direktiivin kansallinen täytäntöönpano. Eduskunnan kirjasto - Lakihankkeiden tietopaketti. Viitattu 17.8.2021. Saatavissa [https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen\\_oikeus/LATI/Sivut/whistleblower-direktiivin-kansallinen-taytantonpano.aspx](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/whistleblower-direktiivin-kansallinen-taytantonpano.aspx)

Elinkeinoelämän keskusliitto. 2019. Vastuullisuuden suunnannäyttäjät - Käytännön työkaluja ja esimerkkejä yritysvastuun johtamiseen. Viitattu 11.4.2021. Saatavissa [https://ek.fi/wp-content/uploads/EK\\_Vastuullisuusjulkaisu\\_final\\_net\\_11.9.2019.pdf](https://ek.fi/wp-content/uploads/EK_Vastuullisuusjulkaisu_final_net_11.9.2019.pdf)

Equinor. 2021a. Sustainability. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.equinor.com/en/sustainability.html>

Equinor. 2021b. Sustainability. Our Climate Ambitions. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.equinor.com/en/sustainability/climate.html>

Equinor. 2021c. Sustainability. Reporting. Reports. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.equinor.com/en/sustainability/reporting.html#reports>

Euroopan komissio. 2018. Kestävä rahoitus: Rahoitusalaista tärkeä toimija ilmastonmuutoksen torjunnassa. Viitattu 20.11.2021. Saatavissa [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP\\_18\\_3729](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_18_3729)

Eurooppatiedotus. 2020. Kohti yhteistä yritysvastuusaantelyä – EU edistää vastuullista yritystoimintaa. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://eurooppatiedotus.fi/2020/12/09/kohti-yhteista-yritysvastuusaantelya-eu-edistaa-vastuullista-yritystoimintaa/>

Eurooppatiedotus. 2021. Perustietoa EU:sta. Näin syntyy EU-laki. Viitattu 19.11.2021. Saatavissa <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/nain-syntyy-eu-laki/>

European Commission. 2020. Study on due diligence requirements through the supply chain. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1/language-en>

European Environment Agency. 2021. Growth without economic growth. Viitattu 4.7.2021. Saatavissa <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth>

FIBS. 2019a. Yritysvastuu 2019 - Avaintulokset 4 - Vastuullisuustoiminnan painopisteet ja tulevaisuuden näkymät. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/4\\_Painopisteet-ja-tulevaisuuden-nakymat\\_Yritysvastuu2019\\_FINAL.pdf](https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/4_Painopisteet-ja-tulevaisuuden-nakymat_Yritysvastuu2019_FINAL.pdf)

FIBS. 2019b. Yritysvastuu 2019 - Avaintulokset 3 - Yritysvastuun johtamiskäytännöt, käytännön toimenpiteet ja haasteet. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/3\\_Yritysvastuun-johtamiskaytannot-toimenpiteet-ja-haasteet\\_Yritysvastuu2019\\_FINAL.pdf](https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/3_Yritysvastuun-johtamiskaytannot-toimenpiteet-ja-haasteet_Yritysvastuu2019_FINAL.pdf)

FIBS. 2019c. Yritysvastuu 2019 - Avaintulokset 2 - Vastuullisuuden olennaisuus ja hyödyt yrityksille. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/2\\_Yritysvastuun-olennaisuus-ja-hyodyt\\_Yritysvastuu2019\\_FINAL.pdf](https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/2_Yritysvastuun-olennaisuus-ja-hyodyt_Yritysvastuu2019_FINAL.pdf)

FIBS. 2019d. Yritysvastuu 2019 - Avaintulokset 5 - Yritysvastuun ammattilaisten määrä ja painoarvo yrityksissä. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/5\\_Yritysvastuun-ammattilaiset\\_Yritysvastuu2019\\_FINAL.pdf](https://www.fibsry.fi/wp-content/uploads/2019/05/5_Yritysvastuun-ammattilaiset_Yritysvastuu2019_FINAL.pdf)

Fingo. 2018. Järjestöjen taloudelliset toimintaedellytykset – päättäjät. Viitattu 8.6.2021. Saatavissa <https://www.fingo.fi/sites/default/tiedostot/jarjestojen-taloudelliset-toimintaedellytykset-paattajat-2018.pdf>

Finnwatch. 2019. Julkaisut – Hiilenmustia alihankintaketjuja . Viitattu 16.4.2021. Saatavissa <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/hiilenmustia-alihankintaketjuja>

Finnwatch. 2020. Tutkimusartikkelit. Alihankintaketjut yhä mustia kuin hiili – tietoa kertynyt hieman enemmän kuin vuosi sitten. Viitattu 22.11.2021. Saatavissa <https://finnwatch.org/fi/tutkimukset/798-alihankintaketjut-yhae-mustia-kuin-hiili-%E2%80%93tietoa-kertynyt-hieman-enemman-kuin-vuosi-sitten>

Finnwatch. 2021a. Keitä olemme. Viitattu 17.4.2021. Saatavissa <https://finnwatch.org/fi/keitae-olemme>

Finnwatch. 2021b. Julkaisut – Myrkytetty kansa. Viitattu 16.4.2021. Saatavissa <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/myrkytetty-kansa>

Finnwatch. 2021c. Tutkimusartikkelit. Kaikki haluavat nettonollaan, mutta mitä se oikeastaan tarkoittaa. Viitattu 23.11.2021. Saatavissa <https://finnwatch.org/fi/tutkimukset/887-kaikki-haluavat-nettonollaan,-mutta-mitae-se-oikeastaan-tarkoittaa>

Finnwatch. 2021d. Reilu hinta hiilelle - Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden huomioiminen ilmastopäästöjen hinnoittelussa. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa [https://finnwatch.org/images/reports\\_pdf/ReiluHintaHiilelle\\_V.pdf](https://finnwatch.org/images/reports_pdf/ReiluHintaHiilelle_V.pdf)

Gold, S., Heikkurinen, P. 2018. Transparency fallacy: Unintended consequences of stakeholder claims on responsibility in supply chains. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Vol. 31 (1), 318–337. Viitattu 28.5.2021. Saatavissa <https://doi-org.ezproxy.saimia.fi/10.1108/AAAJ-06-2015-2088>

Green European Journal. 2018. Climate and Energy - The IPCC Report and Its Political Implications. Viitattu 25.8.2021. Saatavissa <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-ipcc-report-and-its-political-implications/>

Heikkurinen, P. 2010. Image differentiation with corporate environmental responsibility. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Vol. 17 (3), 142-152. Viitattu 16.11.2021. Saatavissa <https://doi.org/10.1002/csr.225>

Heikkurinen, P. 2018. Strategic corporate responsibility: a theory review and synthesis. *Journal of Global Responsibility*. Vol. 9 (4), 388–414. Viitattu 27.6.2021. Saatavissa <https://doi.org/10.1108/JGR-06-2018-0020>

Heikkurinen, P., Clegg, S., Pinnington, A. H., Nicolopoulou, K., Alcaraz, J. M. 2021. Managing the Anthropocene: Relational Agency and Power to Respect Planetary Boundaries. *Sage Journals. Organization & Environment*. Vol. 34 (2), 267–286. Viitattu 28.5.2021. Saatavissa <https://doi-org.ezproxy.saimia.fi/10.1177%2F1086026619881145>

Helsingin Sanomat. 2021a. Talousuutiset - EU-parlamentti ajaa laajaa ja pakollista yritys vastuuta koko Eurooppaan – Vihreiden Hautala: muut kärsivät vapaamatkustajista. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.hs.fi/talous/art-2000007855121.html>

Helsingin Sanomat. 2021b. Talousuutiset - Oikeus määräsi ensimmäistä kertaa öljy-yhtiön vähentämään päästöjä, Shell osaksi syyllinen ilmaston-muutokseen. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa <https://www.hs.fi/talous/art-2000008004917.html>

Hickel, J. 2019. Is it possible to achieve a good life for all within planetary boundaries? Third world quarterly. Vol. 40 (1), 18–35. Viitattu 6.7.2021. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN\\_LUT/1hujjmv/cdi\\_informaworld\\_taylorfrancis\\_310\\_1080\\_01436597\\_2018\\_1535895](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/1hujjmv/cdi_informaworld_taylorfrancis_310_1080_01436597_2018_1535895)

Hyrskke, A., Lönnroth, M., Savilaakso, A. & Sievänen, R. 2020. Vastuullinen sijoittaja. Helsinki: Kauppakamari

IPCC. 2021. Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC. Report. Global Warming of 1.5°C. Viitattu 15.11.2021. Saatavissa <https://www.ipcc.ch/sr15/download/#chapter>

Juutinen, S. 2016. Strategisen yritysvastuun käsikirja. Helsinki: Talentum Pro

Kaskas. 2021a. Kasvun vara. Moninaisuus. Kaskas Media. Viitattu 22.5.2021. Saatavissa <https://kaskasmedia.fi/kasvunvara/moninaisuus/>

Kaskas. 2021b. Kasvun vara. Luontokato. Kaskas Media. Viitattu 22.5.2021. Saatavissa <https://kaskasmedia.fi/kasvunvara/luontokato/>

Kaskas. 2021c. Kasvun vara. Ihmisoikeudet. Kaskas Media. Viitattu 22.5.2021. Saatavissa <https://kaskasmedia.fi/kasvunvara/ihmisoikeudet/>

Kaskas. 2021d. Kasvun vara. Päästökompensaatiot. Kaskas Media. Viitattu 22.5.2021. Saatavissa <https://kaskasmedia.fi/kasvunvara/paastokompensaatiot/>

Kaskas. 2021e. Kasvun vara. Kiertotalous. Kaskas Media. Viitattu 22.5.2021. Saatavissa <https://kaskasmedia.fi/kasvunvara/kiertotalous/>

Kauppalehti. 2021a. Kiinan kyydissä -podcast: Yritysten poliittinen riski Kiinassa kasvaa. Viitattu 11.4.2021. Saatavissa <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/ki/99635fd7-4c70-4207-a470-d3cfa372f334>

Kauppalehti. 2021b. 30 prosenttia pörssiyrityksistä ottanut käyttöön tämän mittarin, joka vaikuttaa johdon palkkioihin – sijoittajat vaativat lisää tietoa. Viitattu 16.11.2021. Saatavissa <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/30-prosenttia-porssiyrityksista-ottanut-kayttoon-taman-mittarin-joka-vaikuttaa-johdon-palkkioihin-sijoittajat-vaativat-lisaa-tietoa/22bb2bc5-0aa8-4d4e-876f-f86f11c179f3>

Kiikkilä, O. 2021. Characteristics of Inclusive Leadership and Differences in Awareness and Attitudes. Diplomityö. Aalto-yliopisto. Perustieteiden korkeakoulu. Viitattu 16.11.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202108298576>

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. 2020. Yritysvastuu 2.0 – Johtamisen uusi normaali. 2., uudistettu painos. Helsinki: Kauppakamari.

Kone. 2021a. Yritysvastuu. Viitattu 10.11.2021. Saatavissa <https://www.kone.com/fi/yritysvastuu/>

Kone. 2021b. Yritysvastuu. Yritysvastuuraporttimme. Viitattu 10.11.2021. Saatavissa <https://www.kone.com/fi/yritysvastuu/yritysvastuuraporttimme/>

Kone. 2021c. Yritysvastuuraportti. Viitattu 10.11.2021. Saatavissa [https://www.kone.com/fi/Images/KONE\\_Yritysvastuuraportti\\_2020\\_tcm18-106222.pdf](https://www.kone.com/fi/Images/KONE_Yritysvastuuraportti_2020_tcm18-106222.pdf)

Korhonen, M. & Köykkä, K. 2016. Big datan hyödyntäminen kestävässä liiketoiminnassa. Kandidaatin työ. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, School of Business and Management, Tuotantotalous. Lappeenranta. Viitattu 31.8.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016050411428>

Lahtinen, S. 2020. Reframing the Role of Companies in Sustainability: Toward business sustainability transitions. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta. Tampere. Viitattu 14.11.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1559-7>

Liappis, H., Pentikäinen, M. & Vanhala, Anne. 2019. Menesty yritysvastuulla - Käsikirja kokonaisuuteen. Helsinki : Edita Publishing. Viitattu 4.7.2021. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN\\_LUT/1mu4kem/alma991980771506254](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/1mu4kem/alma991980771506254)

Liimatainen, M. 2019. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta. Taloustieteen laitos. Viitattu 27.5.2021. Saatavissa [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299942/Liimatainen\\_Minna\\_Pro\\_gradu\\_2019.pdf](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299942/Liimatainen_Minna_Pro_gradu_2019.pdf)

Lillberg, P. & Mattila, R. 2020. Kestävä markkinointi – Ilmastonmuutosopas brändeille! Helsinki: Alma Talent.

Neste. 2021a. Konserni. Tietoa meistä. Strategia. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.neste.fi/konserni/tietoa-meista/strategia>

- Neste. 2021b. Konserni. Vastuullisuus. Vastuullisuusraportit. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.neste.fi/konserni/vastuullisuus/vastuullisuusraportit>
- Neste. 2021c. Konserni. Vastuullisuus. Modernin orjuuden lausunto. Viitattu 11.11.2021. <https://www.neste.fi/konserni/vastuullisuus/modernin-orjuuden-lausunto>
- Neste. 2021d. Nesteen vastuullisuusraportti 2020. Viitattu 23.11.2021. Saatavissa [https://www.neste.fi/sites/neste.fi/files/Nesteen\\_vastuullisuusraportti\\_2020.pdf](https://www.neste.fi/sites/neste.fi/files/Nesteen_vastuullisuusraportti_2020.pdf)
- Neste. 2021e. Eettiset säännöt. Viitattu 24.11.2021. Saatavissa [https://www.neste.fi/sites/neste.fi/files/Code\\_of\\_Conduct\\_Finnish\\_1.pdf](https://www.neste.fi/sites/neste.fi/files/Code_of_Conduct_Finnish_1.pdf)
- Neste. 2021f. Vastuullisuus. Vastuullisuusvisio. Viitattu 26.11.2021. Saatavissa <https://www.neste.fi/konserni/vastuullisuus/nesteen-vastuullisuusvisio>
- Olkkonen, L. 2017. A conceptual foundation for expectations of corporate responsibility. Corporate communications. Vol.22 (1), 19–35. Viitattu 26.5.2021. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN\\_LUT/1hujjmv/cdi\\_emerald\\_primary\\_10\\_1108\\_CCIJ-01-2016-0010](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/1hujjmv/cdi_emerald_primary_10_1108_CCIJ-01-2016-0010)
- Otis. 2021a. Yrityksemme. Yhteiskuntavastuu. Viitattu 10.11.2021. Saatavissa <https://www.otis.com/fi/fi/our-company/social-impact>
- Otis. 2021b. Governance. Governance documents. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.otisinvestors.com/governance/governance-documents>
- Otis. 2021c. Annual report 2020. Viitattu 25.11.2021. Saatavissa <https://www.otisworldwide.com/annualreport2020/>
- Outokumpu. 2021a. Tietoa Outokummusta. Outokummun historia. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.outokumpu.com/fi-fi/about-outokumpu/history-of-outokumpu>
- Outokumpu. 2021b. Kestävä kehitys. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.outokumpu.com/fi-fi/sustainability>
- Outokumpu. 2021c. Kestävä kehitys. Sustainability downloads. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.outokumpu.com/fi-fi/sustainability/sustainability-downloads#tab>
- Outokumpu. 2021d. Tietoa Outokummusta. Toimintaohje. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.outokumpu.com/fi-fi/about-outokumpu/code-of-conduct>

Pajula, T., Vatanen, S., Pihkola, H., Grönman, K., Kasurinen, H. & Soukka, R. 2018. Carbon Handprint Guide. VTT Technical Research Centre of Finland. Viitattu 24.11.2021. Saatavissa [https://cris.vtt.fi/ws/portalfiles/portal/22508565/Carbon\\_Handprint\\_Guide.pdf](https://cris.vtt.fi/ws/portalfiles/portal/22508565/Carbon_Handprint_Guide.pdf)

Pajula, T., Vatanen, S., Behm, K., Grönman, K., Lakanen, L., Kasurinen, H., & Soukka, R. 2021. Carbon handprint guide: V. 2.0 Applicable for environmental handprint. VTT Technical Research Centre of Finland. Viitattu 24.11.2021. Saatavissa [https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2021/Carbon\\_handprint\\_guide\\_2021.pdf](https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2021/Carbon_handprint_guide_2021.pdf)

Pohjola, J. 2019. Brändin ilmeen johtaminen. Helsinki: Alma Talent.

Ratsula, N. 2019. Oikein toimimisen kulttuuri – Johtajan opas eettisen organisaation rakentamiseen. Helsinki: Edita

Reitti, J. & Sutinen, A. 2015. Kestävä kehitys osana yritysten strategista johtamista. Kandidaatintyö. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Tuotantotalouden koulutusohjelma. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015110315817>

Salo, J. 2021. Development of sustainability reporting in Finland : the role of vision and goals, management approach, and performance indicators. Pro gradu -tutkielma. Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT. Kauppatieteiden koulutusohjelma. Viitattu 25.5.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102266067>

Sandström, R. 2019. Yhteiskuntavastuun vaikutus kannattavuuteen : tapaustutkimus vaateteollisuudesta. Kandidaatintutkielma. Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT. School of Business and Management, Kauppatieteet. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121046502>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 12.7.2021. Saatavissa <https://www.ellibslibrary.com/book/9789520400118>

Sitra. 2020. Yritysvastuu ulottuu dataan - Näkökulmia ja ehdotuksia vastuullisen datan käytön edistämiseksi. Julkaisu. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/julkaisut/yritysvastuu-ulottuu-dataan/>

Sitra. 2021a. Yksilöiden luottamuspula datatalouden kompastuskivenä. Viitattu 15.11.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/yksiloiden-luottamuspula-datatalouden-kompastuskivena/>

Sitra. 2021b. Sitran lausunto kiertotalouden strategisesta ohjelmasta. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-lausunto-kiertotalouden-strategisesta-ohjelmasta/>

Sitra. 2021c. Kiertotalouden vaikutukset työhön ja osaamiseen - Osaamista kehittämällä kohti reilua siirtymää. Työpaperi. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/julkaisut/kiertotalouden-vaikutukset-tyohon-ja-osaamiseen/>

Sitra. 2021d. Kiertotalous on avain luontokadon pysäyttämiseen. Ilmiö. Viitattu 5.9.2021. Saatavissa <https://www.sitra.fi/artikkelit/kiertotalous-on-avain-luontokadon-pysayttamiseen/>

Tata Steel Europe. 2021a. Verkkosivujen etusivu. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.tatasteeleurope.com>

Tata Steel Europe. 2021b. About us. Our strategy. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.tatasteeleurope.com/about-us/our-strategy>

Tata Steel Europe. 2021c. Sustainability. Viitattu 11.11.2021. Saatavissa <https://www.tatasteeleurope.com/sustainability>

Tran-Nguyen, E., Halttula, S., Vormisto, J., Aho, L., Solitander, N., Rautio, S. ja Villa, S. 2020. Suomalaisyriyten ihmisoikeussuoriutumisen tila (SIHTI) -hanke - Selvitys suomalaisyritystenihmisoikeussuoriutumisen tilasta. Helsinki: Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:57. Viitattu 22.6.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-065-3>

Tuhkanen, S. 2021. Creating a business model for material recovery from waste electrical and electronic equipment. Diplomityö. Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT. School of Engineering Science. Tuotantotalouden koulutusohjelma. Viitattu 25.5.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202101071197>

Tynkkynen, O., Berninger, K. 2017. Nettopositiivisuus – Menestyvän ja vastuullisen liiketoiminnan uusi taso. Helsinki: Alma Talent.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2020. Oikeudellinen selvitys yritys vastuulaista. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:42. Viitattu 17.8.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-560-7>

Valtioneuvosto. 2020. Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa - Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta.

Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2020:7. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-942-4>

Valtioneuvosto. 2021a. Uusi suunta : Ehdotus kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi. Valtioneuvoston julkaisu 2021:1. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-658-7>

Valtioneuvosto. 2021b. Suomen kestävän kasvun ohjelma : Alustava elpymis- ja palautumissuunnitelma. Valtioneuvoston julkaisu 2021:22. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-583-2>

Verde. 2021. Puheenvuoro: EU valmisteele pakkotyöllä tehtyjen tuotteiden tuontikieltoa – vihdoinkin. Viitattu 22.10.2021. Saatavissa <https://www.verdelehti.fi/2021/10/04/kolumnisti-heidi-hautala-eu-valmisteele-pakkotyolla-tehtyjen-tuotteiden-tuontikieltoa-vihdoinkin/>

Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 16.11.2021. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN\\_LUT/b5ag28/alma991992773406254](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/permalink/358FIN_LUT/b5ag28/alma991992773406254)

Viljanen, S. & Juuti, P. 2018. Arvovallankumous – Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä. Helsinki: Edita Publishing

Wood, R., Stadler, K., Simas, M., Bulavskaya, T., Giljum, S., Lutter, S. & Tukker, A. 2018. Growth in Environmental Footprints and Environmental Impacts Embodied in Trade: Resource Efficiency Indicators from EXIOBASE3. Journal of Industrial Ecology. Vol. 22 (3), 553–564. Viitattu 4.7.2021. Saatavissa <https://doi.org/10.1111/jiec.12735>

World Economic Forum. 2020a. The Global Risks Report 2020. Viitattu 23.6.2021. Saatavissa [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Global\\_Risk\\_Report\\_2020.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf)

World Economic Forum. 2020b. Future Series: Cybersecurity, emerging technology and systemic risk. Insight report in collaboration with the University of Oxford. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Future\\_Series\\_Cybersecurity\\_emerging\\_technology\\_and\\_systemic\\_risk\\_2020.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_Series_Cybersecurity_emerging_technology_and_systemic_risk_2020.pdf)

World Economic Forum. 2020c. Vision Towards a Responsible Future of Consumption: Collaborative action framework for consumer industries. Community paper. Viitattu 26.6.2021. Saatavissa [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Vision\\_Towards\\_a\\_Responsible\\_Future\\_of\\_Consumption\\_2020.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_Vision_Towards_a_Responsible_Future_of_Consumption_2020.pdf)

World Economic Forum. 2021a. How business can act as a force for good. Viitattu 13.4.2021. Saatavissa <https://www.weforum.org/agenda/2021/01/davos-agenda-how-business-can-act-as-a-force-for-good/>

World Economic Forum. 2021b. Net-Zero Challenge: The supply chain opportunity. Insight report in collaboration with Boston Consulting Group. Viitattu 25.6.2021. Saatavissa [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_Net\\_Zero\\_Challenge\\_The\\_Supply\\_Chain\\_Opportunity\\_2021.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_Net_Zero_Challenge_The_Supply_Chain_Opportunity_2021.pdf)

Yhdistyneet kansakunnat. 1987. Yhdistyneiden kansakuntien talous- ja sosiaalineuvosto. Kestävä kehitys. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Viitattu 16.11.2021. Saatavissa <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Yhdistyneet kansakunnat. 2021. Global Compact. Viitattu 25.11.2021. Saatavissa <https://www.globalcompact.fi/>

Yle. 2021a. Pakolla tehty - Viitattu 7.6.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11946107>

Yle. 2021b. Reima lopettaa yhteistyön Xinjiangiin kytkeytyvän kiinalaisyriyksen kanssa – Ylen selvityksessä Reiman alihankkija yhdistettiin mahdolliseen pakkotyöhön. Viitattu 7.6.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11968057>

Yle. 2021c. YK:n tuore vertailu: Suomi on kestävässä kehityksessä maailman paras maa. Viitattu 16.6.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11976849>

Yle. 2021d. Glasgow'n ilmastoneuvotteluissa löydettiin sopu – listasimme viisi tärkeää päätöstä ja eniten kitkaa neuvotteluissa aiheuttaneet kysymykset. Viitattu 14.11.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-12187055>

Yle. 2021d. Liikenne sähköiseksi ja energia puhtaammaksi – näillä keinoilla suomalaisyritykset tähtäävät päästövähennyksiin. Viitattu 11.8.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-12052088>

Ympäristöministeriö. 2021. Kunmingin kokouksesta hyvät eväät jatkotyölle luontokadon pysäyttämiseksi. Viitattu 27.10.2021. Saatavissa <https://ym.fi/-/kunmingin-kokouksesta-hyvät-evaat-jatkotyolle-luontokadon-pysayttamiseksi>